Musicalia 1–2 / 2022, 56–77 *DOI 10.37520/muscz.2022.002*

The Cantional of Ondřej Kopydlanský of Sedlčany in a New Context

Dagmar Štefancová

Abstract: The cantional of Ondřej Kopydlanský of Sedlčany (NM-ČMH AZ 34) is one of the polyphonic artefacts of Czech Renaissance music with a complete set of the vocal parts. The study of archival materials, comparisons with similar cantionals, and discoveries made during the source's restoring in 2007 have led to new conclusions with a revision of the source's dating and new information about the circumstances of its creation. The manuscript probably dates from the 1610s from a small town in central Bohemia. It preserved not only period arrangements of sacred songs, but also the practical use of older repertoire in an interesting manner. This gives us a clearer picture of Ondřej Kopydlanský's standing as a cantor and scribe associated with the activities of Sedlčany's confraternity of literati and as the "editor" of the cantional.

Key words: cantional, Ondřej Kopydlanský, Sedlčany, 16th/17th century, polyphonic song, Renaissance music, confraternity of literati

Already by the 19th century, musical historiography was taking notice of the Sedlčany townsman Ondřej Kopydlanský, editor and one of the scribes of a Czech polyphonic cantional supposedly from the period of the Thirty Years' War. From then on, few more detailed discussions of that cantional fail to mention Kopydlanský, even if only because his name appears on the title page.[1] Recently, however, research has made progress: during work

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2019–2023/20.I.d, National Museum, 00023272).

1) See e.g. KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev, I: XV. věk a dějiny literátských bratrstev* (History of Old Czech Sacred Songs from the 15th Century until the Abolishment of the Confraternities of Literati, I: The 15th Century and the History of the Confraternities of Literati), Cyrilometodějská tiskárna, Praha 1893, pp. 278–279 (hereinafter KONRÁD). E.g. in the 20th century SNÍŽKOVÁ, Jitka: *Sedlčanský kancionál Kopidlanského v hudebním oddělení Národního musea* (Kopidlanský's Sedlčany Cantional at the Music Department of the National Museum), Časopis Národního musea. Oddíl věd společenských, vol. 128, 1959, pp. 167–174 (hereinafter SNÍŽKOVÁ). Research was focused on this source in 2001–2003 as part of the project GAUK 332/2001/A-TFP/KTF "*Czech spiritual songs in polyphonic compositions of Hymn Book of Sedlčany and its liturgic use*", the outcome of which was Kateřina Krasnická's term paper at the former musicology department of the Charles University Faculty of Arts (*Sedlčanský kancionál Kopidlanského. Písně času morního a války* (Kopidlanský's Sedlčany Cantional: Songs for a Time of Plague and War), Praha 2002; hereinafter KRASNICKÁ) and in particular the study ŠMÍD, František – NÁMĚSTEK, Vít – ŠIMANDL, Josef: *Sedlčanský kancionál Ondřeje Kopidlanského jako dokument o hrůzách třicetileté války* (Kopidlanský's Sedlčany Cantional as Documentation of the Horrors of the Thirty Years' War), in: Sborník Katolické teologické

on restoration in 2007,[2] several folios were separated from the badly damaged covers of the cantional, revealing previously unknown facts, and there has been an intensification of research on archival documents, on the basis of which studies have been written on the history of Sedlčany and on broader relevant questions.[3] Greater attention was devoted to similar sources of Czech polyphonic Renaissance music, which are connected with Kopydlanský's cantional in terms of its type and contents and have already appeared in a critical edition or at least have been discussed in the musicology literature.[4] Therefore, we can now revise some earlier opinions about this manuscript and raise new questions.

Description of the source

The cantional of Ondřej Kopydlanský[5] (*SedlK*) is a paper codex measuring 375 × 255 × 30 mm (inner book) and 383 × 270 × 38 mm (binding). It has 141 folios,[6] new front and back endsheets, and another four folios (I–IV) that have been removed from the binding. The entire cantional including the folios from the original covers is made of a single kind of paper, on which a watermark has been identified with a crown-wearing, two-tailed lion rampant beneath the letters B and K.[7] Unlike Charles-Moïse Briquet, who assumed the paper was of German

fakulty, vol. VI, Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, Praha 2004, pp. 276–296 (hereinafter ŠMÍD et col.).

2) Restored by Miroslav Široký; the restorer's report dated 20 Dec. 2007 is kept in the music history department of the National Museum – Czech Museum of Music (NM-ČMH).

3) E.g. MAŠKOVÁ JANOTOVÁ, Šárka – TOŠNEROVÁ, Marie: *Sedlčanské paměti ze 17. století* (Remembrance of Sedlčany from the 17th Century), Státní oblastní archiv v Praze – Hornické muzeum Příbram – Městské muzeum Sedlčany – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Příbram 2017 (hereinafter *Paměti*); RYANTOVÁ, Marie: *Nejstarší zpovědní seznamy a výkazy panství Vysoký Chlumec ze čtyřicátých a počátku padesátých let 17. století* (The Oldest Confession Lists and Records of the Vysoký Chlumec Manor from the 1640s and Early 1650s), Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis, vol. 50, 2010, no. 1, pp. 147–168 (hereinafter RYANTOVÁ).

4) *Cantionale Prachaticense. Prachatický kancionál (1610)*, ed. Martin Horyna, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2005 (hereinafter HORYNA 2005); *Cantionale Benessoviense. Benešovský kancionál*, ed. Jan Baťa, KLP, Praha 2009 (hereinafter BAŤA); HORYNA, Martin – KROUPA, Jiří K.: *Kancionál z Miletína (ca 1620–1710): zapomenutý hudební rukopis* (The Cantional from Miletín [ca. 1620–1710]: A Forgotten Musical Manuscript), Clavibus unitis, 2013, no. 2, pp. 27–42; JAKUBÍKOVÁ, Jitka: *Vánoční repertoár Příborského kancionálu* (Christmas Repertoire of the Příbor Cantional), bachelor's thesis, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2017.

5) Location: NM-ČMH (= CZ-Pnm) AZ 34. RISM (Répertoire InternationaI des Sources Musicales) B/IV/3 = FISCHER, Kurt von – LÜTOLF, Max: *Handschriften mit mehrstimmiger Musik des 14., 15. und 16. Jahrhunderts*, G. Henle Verlag, München – Duisburg 1972, p. 315: identified as CS-PnmS, terminus ante quem 1639.

6) The folios were numbered after restoration as an alternative to the original pagination, which is no longer clear in places. Because the literature has heretofore used page numbers, for better orientation we give the foliation with the page numbers in parentheses {} in important references.

7) See Briquet online (https://briquet-online.at/) [accessed on 10 May 2022]: no. 10595, a variant that differs in terms of the size and placement of the watermark with respect to the centreline. Briquet identified the watermark as coming from Prague between 1598 and 1603, specifically from a cartulary of the former archive of the viceregency, but he based the dating on that of the original written material, while the copies may be somewhat more recent. Paweł Gancarczyk already drew attention to the watermark in the monograph *Petrus Wilhelmi de Grudencz i muzyka Europy Środkowej XV wieku* (Petrus Wilhelmi de Grudencz and Music of Central

provenience, František Zuman believes the paper was made in Bohemia, possibly in Chomutov.[8] This is indicated by the heraldic figure of the Bohemian lion, but for our further discussion, of primary importance is the paper's dating (ca. early 17th century). Zuman[9] and Eineder[10] date the first report of the activity of the Chomutov paper mill to the year 1598. The binding of the cantional consisted of cardboard covers with pigskin leather on the spine with an overlap of ca. 10 cm on both covers. Leather was used secondarily: its decorating with blind embossing matches the surfaces of the covers and not the spine – the frame composition is visible with a recessed field and crossing in the frame, and with lozenge-shaped inlays and a roll with scrolls. Before restoration, the covers bore a layer of parchment that had to be removed because it was severely damaged and that has been kept separately in Melinex envelopes. This involves three folios from a Latin missal (14th century) and two smaller fragments.

The Cantional of Ondřej Kopydlanský / Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Condition after restoration / Stav před restaurováním
NM-ČMH AZ 34

The source contains songs for two to four vocal parts with texts in Czech and Latin. These are mostly polyphonic strophic songs (*cantilenas*) that did not have a fixed place in the worship service and therefore had a broad range of uses. In total, the source was a compilation of 136 notated compositions and one without notation. The music is written in white mensural notation of three kinds, the texts are written in Czech neogothic semi-cursive script and in humanist script (Latin). In the great majority of cases, the individual parts are arranged on top of each other in a form like that of a score written continuously across open verso – recto pages, as is familiar to us from other sources. Only the two- and three-part songs from the oldest repertoire have the individual voices written separately one

Europe of the 15th Century), Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2021, p. 127 (hereinafter GANCARCZYK).

8) ZUMAN, František: *České filigrány XVI. století* (Czech Watermarks of the 16th Century), Památky archeologické, vol. 33, 1922–1923, nos. 3–4, p. 286.

9) Ibid, pp. 279–280.

10) See EINEDER, Georg: *The ancient paper-mills of the former Austro-Hungarian Empire and their watermarks* (Monumenta chartae papyraceae historiam illustrantia VIII), The Paper Publications Society, Hilversum 1960, p. 121.

after another, but even in those cases the scribe has taken care so the songs can be performed without difficulty from the open cantional.

The acquisition number of the manuscript is 23/1978. In the former music department of the National Museum, that number was assigned to a large set of manuscript and printed musical sources found during an inspection of the collection that was finished in 1975.[11] Undoubtedly, however, the cantional already belonged to the National Museum because Jitka Snížková wrote about it in 1958 as being a manuscript from the music department of the National Museum.[12] According to an inscription on the front pastedown and according to reports from older scholarly literature, the cantional was still the property of the Deanery Church of St Martin in Sedlčany as late as 1910, when Dobroslav Orel identified that site as the cantional's provenience in his study *Surgit in hac die* in Kirchenmusikalisches Jahrbuch.[13] That the cantional belonged to the Sedlčany Confraternity of Literati is also implied by the dedication on the title page "*Ad Primores Chori Sedesanensis Fraternitatis Litteratorum Emeritos*".[14]

Paratexts

There is complete transcription of the paratexts from the first folio with translations into the Czech language by Kateřina Krasnická[15] and František Šmíd et col.,[16] but with minor errors. For this reason, we are republishing the title texts:

11) For details about this inspection and the creation of the AZ collection at the music history department of the NM-ČMH, see ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *AZ: specifický fond rukopisů a starých tisků v Národním muzeu – Českém muzeu hudby* (AZ: A Special Collection of Manuscripts and Old Printings at the National Museum – Czech Museum of Music), in: Bibliotheca Antiqua 2018. Sborník z 27. konference 28. – 29. listopadu 2018, Vědecká knihovna v Olomouci – Sdružení knihoven ČR, Olomouc 2018, pp. 7–15; ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Tisky do roku 1700 v Národním muzeu – Českém muzeu hudby* (Printed Material from the Collection of the National Museum – Czech Museum of Music Published before 1700), Národní muzeum, Praha 2019, pp. 22–25.

12) SNÍŽKOVÁ, op. cit. in footnote no. 1, pp. 167–174; *Česká polyfonní tvorba. Musica polyphonica Bohemiae. Výběr vícehlasých děl českého původu z XVI. a XVII. století* (Czech Polyphonic Works: Musica Polyphonica Bohemiae – A Selection of Polyphonic Works of Czech Origin from the 16th and 17th Centuries), ed. Jitka Snížková, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958.

13) VLASÁK, Antonín Norbert: *Starožitné město Sedlčany a jeho okolí v kraji Táborském* (The Ancient Town Sedlčany and Its Environs in the Tábor Region), Památky archaeologické a místopisné, díl IV, Praha 1860, p. 82; KONRÁD, op. cit. in footnote no. 1, pp. 278–279; OREL, Dobroslav: *Surgit in hac die*, Kirchenmusikalisches Jahrbuch, vol. 23, 1910, p. 90.

14) Besides the literature already cited (especially KONRÁD, SNÍŽKOVÁ, KRASNICKÁ, ŠMÍD et col.), another more in-depth examination of the Sedlčany literati is e.g. BAJGAR, Jindřich et col.: *Hudební památky sedlčanského literátského bratrstva* (Musical Artefacts of the Sedlčany Confraternity of Literati), in: Vlastivědný sborník Podbrdska 15. Sedlčanský sborník 2, 1979, pp. 67–90 (hereinafter BAJGAR et col.); pursuing a liturgical perspective and the penetration of Lutheran influences is KOLÁČEK, Jan: *Repertoár a liturgie sedlčanských graduálů* (Repertoire and Liturgy of the Sedlčany Graduals), Hudební věda, vol. 45, 2008, nos. 1–2, pp. 5–24. We would briefly remind the reader that the literati in Sedlčany provided choral singing in Czech and Latin and were one of the most important confraternities in the Vltava region and beyond.

15) KRASNICKÁ, op. cit. in footnote no. 1, pp. 5–7.

16) ŠMÍD et col., op. cit. in footnote no. 1, pp. 278–280.

Fol. 1r

*"**AD REFORMATOREM***
Hujus Opusculi D*[ominum] *Andream
Kopydlansky Sedesanum. ΕὖΧΗ
Si quae pro meritis virtutum Gratia surgit
Andrea, haec eadem surgat Amice tibi
Omnivagi motus studia & contraria multi
Promunt, tu solus commoditate praeis
Pulpita ne taceant celebretur nomen IESU &
Congressu in Sancto quam studiosus agis.
Arbiter ille Deus, cui munere consulis: opto
Te semper salva prosperitate beet.

Ad Primores Chori Sede=
sanensis fraternitatis Litteratorum Emeritos
Officii censum confert in pignus IÖVAE,[17]
Salvae, CANTORES, dexteritatis, amans
Ille Kopydlansky patriae spes congrua vestrae
Andreas, horti pura siligo [silego?] *DEI.*
Nempe reformando calamo properante ruina
Libri, qui nihilo proximus usque fuit
O placeat scriptor, placeant & cantica
In laudes Cantus serviat pro D[eo].

Hendekasyllabon
Daň slušnou platí z povinností
Aby posloužil cti Páně milostí
Potom užitku všem Božím ctitelům
I jeho Jména zvučným hlasatelům
Štípek církevní Ondřej Kopydlanský
A toho času kantor Sedlčanský
Tento kancyonál snažně p[...]"[18]
[then next part of the text is damaged or completely missing]

("A decent tax is paid from the duty to serve the honour of the Lord of Mercy. And then for the benefit of all those who honour God and for those who loudly proclaim His Name. Ondřej Kopydlanský, an offshoot of the church and at present the cantor of Sedlčany, has diligently this cantional [rewritten?]")

Fol. 1v

*"**Nominis Symbolum***
***A**ndreas **K**opydlansky **S**edesanus*
*(**A**)nimarum (**K**)ράτωρ (**S**)ponsus*[19]
Nostrae Deliciae Christus Benedictus & ardor
In quo justicia est ceu perpete fonte reposta
Hoc firmor, servor, solor, pietate coronor
Est Κρατώρ vivens Animarum Sponsus IESUS."

The formulation of the verses on fol. 1r {1} does not come from Ondřej Kopydlanský: he is the recipient of the first dedication – the restorer, corrector, and improver (*reformator*) of the cantional. Among other things, his beneficial service is highlighted: providing music for the glorifying of God ("you conscientiously see to it that the pulpits do not remain silent and that

17) Not IONAS, as read by Šmíd and Krasnická.

18) KONRÁD, op. cit. in footnote no. 1, p. 278: "[...] diligently rewritten". It is possible that when Konrád saw the title page, it was still in better condition, so the word "přepsal" (rewritten) was visible.

19) The majuscules A, K, and S are in common for the words in the first and second line: Kopydlanský's Latin initials are identical to the first letters of the three words from the beginning of the motto.

the name of Jesus is spoken in a sacred assembly"). We may assume that Kopydlanský served as the cantor of the literati, and the possibility cannot be ruled out that he was also a school cantor before his career as a scribe. For a graduate of Prague's university with knowledge of Latin and Greek, that would have been a plausible career path. The second dedication is directed towards the former, earlier church choir of the Confraternity of Literati in Sedlčany. Addressing them as "*cantores*", the writer describes Kopydlanský as being the one who "took his nimble pen and restored the damaged book, which was no longer good for any purpose",[20] thereby "paying a tax to God" arising from his office. He is introduced as "the hope of their fatherland [i.e. town], pure wheat from God's garden", and also as a scribe. The Czech text that follows, of which sadly only half has been preserved, is de facto a paraphrase of this Latin part. We learn that Ondřej Kopydlanský, "at present the cantor of Sedlčany", was an "offshoot of the church", which has even led to speculation about his possible ordination in the service of the church, which he later abandoned.[21] However, the metaphor of an offshoot of the trunk of the church may have meant nothing more than the well-known biblical image of the wine root and the branch: the incorporation (grafting) of a Christian onto Christ's mystical body. The Czech text consists of eleven-syllable verses, so the fluency and artistry of the wordsmith's handling of the language for his formulations certainly played a part. The striking heading "*Hendekasyllabon*" on the title page even misled Jan Racek to refer to the entire cantional as a collection of Kopydlanský's hendecasyllables.[22]

On fol. 1^{v} {2} we find the personal motto of Ondřej Kopydlanský, calling Christ "the living bridegroom and ruler of souls, our pleasure, and the eternal source of justice". That was the source of Kopydlanský's strength, comfort, and piety. This is a typical *symbolum cephalonomaticum*,[23] widely used among intellectual townsmen in the latter half of the 16th century and the first half of the next century. Most of the slogans that have so far been recorded have religious content, so Kopydlanský's *symbolum* does not stand apart from the others in any way. Kopydlanský's denominational affiliation and age cannot be inferred from them. So what do we actually know about him?

20) We believe that the interpretation of the verses "Nempe reformando calamo properante ruina / libri, qui nihilo proximus usque fuit" as meaning "during a period spreading ruin, he arranged the notation of a book that had nearly become useless" (ŠMÍD et col., op. cit. in footnote no. 1, p. 279) is incorrect.

21) See ŠMÍD et col., op. cit. in footnote no. 1, p. 281.

22) RACEK, Jan: *Česká hudba od nejstarších dob do počátku 19. století* (Czech Music from the Most Ancient Times until the Beginning of the 19th Century), SNKLHU – Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958, p. 70.

23) See VACULÍNOVÁ, Marta: *Osobní hesla humanistů, jejich funkce, formy a využití v provenienčním výzkumu* (The Personal Mottos of the Humanists: Their Functions, Forms, and Use in Research on Provenience), Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum, vol. 67, 2022, nos. 1–2, pp. 50–61.

Ondřej Kopydlanský[24] in archival sources

Unfortunately, the records from the Sedlčany parish records from ca. 1570–1650, which would be of the greatest interest to us, have not been preserved. The town was repeated devastated by fire, plague, and looting during the Thirty Years' War, and many sources disappeared. In spite of this, some more detailed information about the Kopydlanský family has been found. Jan Kopydlanský (age 42) and his wife Maruška (age 49) appear in an indirectly dated list of Sedlčanský's inhabitants (in ca. 1613),[25] but the list does not tell us about their children or professions. Another name from the Kopydlanský family (Markyta Kopydlanská) appears in 1614 in connection with the sale of a field on the road to Dublovice.[26] In an entry dated December 1615, we read that Ondřej Kopydlanský bought a house from the widow Marijana Vlachová and her daughters Anna and Barbora for 200 schock of Meissen groschens.[27] Barbora Kopydlanská, nee Vlachová, was Kopydlanský's wife, but we do not know when they were married. The entry states clearly how the buyer is to pay a share to his mother-in-law and sister-in-law: the price of the house and of the adjacent land was divided into three parts, Marijana and Anna were paid thirty schock of Meissen groschens each in cash, and Ondřej Kopydlanský agreed to pay the rest in annual instalments. The agreement was amended in 1622 after the death of Marijana Vlachová. Also in 1622, Ondřej Kopydlanský bought a field.[28] We do not know with total certainty that the person mentioned here is "our" Ondřej Kopydlanský, the arranger of the cantional, or whether this is someone else with the same name. However, it can clearly be ruled out that the father of this Ondřej was the aforementioned Jan Kopydlanský, born in 1571, who could hardly have had a married and financially independent son in 1615. In 1635 Ondřej Kopydlanský

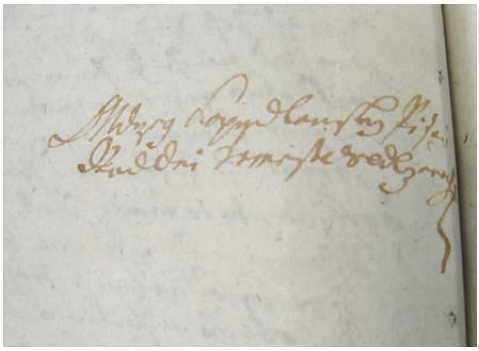

The signature of Ondřej Kopydlanský / Podpis Ondřeje Kopydlanského
"Ondřej Kopydlanský, Council Notary of the City of Sedlčany" / „Ondrzeg Kopydlansky Pisarž Raddni wmeste Sedlczanech"
State Regional Archive in Prague – State District Archive in Příbram, collection of the Archive of the City of Sedlčany, book 7 (market book), inv. no. 14 / Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Příbram, fond Archiv města Sedlčany, kniha 7 (trhová), inv. č. 14

24) We prefer the spelling of Ondřej's surname with the letter "y" (Kopydlanský), as he signed his own name. In archival documents, the surname appears in other forms as Kobydlanský or Kopytlanský. In more recent literature, the spelling Kopidlanský with a letter "i" has taken root.

25) *Paměti*, op. cit. in footnote no. 3, appendix no. 1, p. 254. The list of inhabitans is found at the Sedlčany Museum, and it is dated 1613 with a question mark.

26) Státní okresní archiv Příbram, collection of the Archiv města Sedlčany, book 7 (market book), inv. no. 14, fol. 101r (hereinafter *Book 7*).

27) *Book 7*, fol. 115r.

28) *Book 7*, fol. 167r.

appears as counsel in a lawsuit.[29] We find ourselves on firmer ground in later years, when he is appointed as a municipal scribe (1644),[30] a major-domo (1645),[31] a scribe (1653),[32] again a scribe, a major-domo, and an alderman (1654).[33] His actual signature has been preserved in a market book entry dated 1651.[34]

Also working as a scribe in the 1670s was Václav Kopydlanský (ca. 1620–1681),[35] otherwise a butcher, a town councilman (1666), the husband of Anna (died in childbirth in 1680), and the father of Vavřinec Kopydlanský.[36] In Václav's 1658 marriage covenant with Anna, the daughter of a Sedlčany brewer, the bridegroom is called an eminent man who affirms to his (second) wife that he will also inherit assets "*from* [his] *de*[ceased] *previous wife* […], *and also from his beloved parents*".[37] Was Václav Kopydlanský Ondřej's son? Perhaps yes, and in 1658 his parents probably were no longer living.

If the Ondřej Kopydlanský in the records from 1615 and 1654 is one and the same person, he was probably born in the 1580s and died around the mid-1650s, was married, and was an upstanding and respected citizen of Sedlčany.

The scribes and folded signatures of the cantional

In the entire manuscript there is only one name of a scribe, appearing on fol. 6^{v} {12}, where it is signed "*Waczlaw Zlaužil Synek Sedlčansky*" ("Václav Zlaužil, son of Sedlčany"). With the signature there is a three-voice composition, a supplication for peace in the Czech lands: *Ó Ježíši, původe pokoje* (O Jesus, Origin of Peace) scored for two discant voices and an alto. Neither the melody nor the text has been found in other sources, and the clumsy and sometimes incorrect notation of the music reveals an inexperienced music copyist. The Zlouže family was large, and its members in Sedlčany worked in prosperous trades like tailoring and butchering, so it will be difficult for us to identify a particular person. In the list of Sedlčany's inhabitants (1613), there is an entry for a 17-year-old Václav Zlouže along with four siblings as the son of Matěj Zlouže and his wife Dorota.[38] We know that Václav Zlouže owned the "Louže House" near the meat market in Sedlčany from 1626 to 1636.[39] During the following decade he was elected as a municipal (1644) and princely magistrate (1648).[40]

29) Státní okresní archiv Příbram, collection of the Archiv města Sedlčany, book 8 (civil law), inv. no. 15, fol. 38^{v}–39^{r} (hereinafter *Book 8*).
30) *Paměti*, p. 45.
31) *Paměti*, appendix no. 2, p. 274.
32) *Paměti*, p. 47.
33) *Paměti*, appendix no. 3, p. 275; *Paměti*, p. 47.
34) *Book 7*, fol. 23^{v}.
35) *Paměti*, p. 205.
36) *Paměti*, p. 46.
37) *Book 8*, fol. 56^{r-v}.
38) *Paměti*, appendix no. 1, p. 263.
39) *Paměti*, p. 95.
40) *Paměti*, p. 45.

We assume that the person who copied the composition into the cantional was his namesake, a representative of the next generation of the Zlouže family.

Still, the basic question remains unanswered: did Ondřej Kopydlanský take part as a scribe in making the cantional, as is stated in the introductory paratexts, and if so, which writing is his? A comparison of the entry in the market book from 1651 with Kopydlanský's signature does not help us much – the ordinary cursive found there was written in an older hand, and above all the writing in the cantional is highly legible and carefully calligraphic. Paweł Gancarczyk believes that Kopydlanský was the originator of the oldest and most extensive part of the cantional, which he, like Jitka Snížková, dates to the beginning of the 17th century.[41] That leads us to take a more detailed look at the compositions of the whole source.

Restoration work done in 2007 saved much of the cantional, but it also made some research of details more difficult. Because the individual folded signatures were sewn so tightly to the book's spine, it is now nearly impossible to determine the composition of the codex, so it is possible to discuss it only hypothetically on the basis of photographs taken during restoration and also thanks to complete photographic documentation of the source made in 1995.[42] It seems that the basic units were quaternions, i.e. folded signatures of four bifolios (8 folios), and ternions, i.e. folded signatures of three bifolios (6 folios):

1^8 (fol. 1–7; the second folio is missing), $2–3^8$ (fol. 8–23), 4^6 (fol. 24–29), $5–8^8$ (fol. 30–61), $9–10^6$ (fol. 62–73), $11–12^8$ (fol. 74–89), 13^6 (fol. 90–95), $14–15^8$ (fol. 96–111), 16^8 (fol. 112–117; the second and third folios are missing), $17–19^8$ (fol. 118–141).

The main part of the cantional begins with the second folded signature on fol. 8^r {15}, but the beginning of the composition is missing. In other words, the content of the first and second folded signatures is unconnected. The white mensural notation is strikingly triangular, and the individual voices are indicated by the decorative initials D, A, T, B, or by the full headings *Prima vox*, *Secunda vox* etc. (notation type A). Sometimes the scribe mixes oval-shaped noteheads into this notation, the curved tops of the noteheads may not be closed or may form a slight indentation. Another type of white mensural notation (B), which continues from fol. 97^v {194}, is characterised by round noteheads with the upper part stretched slightly into a point. The voices are not specified. This kind of notation continues until fol. 138^r {275}. The third type of notation found in the cantional uses white mensural notation with rhombic shapes. The scribe who used this kind of notation for the compositions in the first folded signature (fol. 2r–4r {3–7}) has a characteristic manner of writing C clefs and uses broader, almost rhomboid noteheads (notation type C). Mensural notation with rhombic noteheads but apparently in yet another hand is found with the only dated composition in the entire cantional (1639) on fol. $5^v–6^r$ {10–11}. Notation with rhombic noteheads from other folded signatures (fol. $103^v–104^r$ {206–207}, fol. $110^v–112^v$ {220–224}, fol. 139^v {278}) is probably in the hand of scribe B, as can be seen from cases where both kinds of notation are mixed together (e.g. in fol. 103^r {205} or 105^r {209}). Part of the litanies on fol. 140^r {279} was added later.

41) GANCARCZYK, op. cit. in footnote no. 7, p. 127; SNÍŽKOVÁ, op. cit. in footnote no. 1, p. 167.

42) Ivan Krejčí has made a photocopy of the manuscript, which is available at the music history department of the NM-ČMH and is kept under Other Acquisitions, no. 1/1995.

Distinguishing between the handwriting of individual scribes seems even more problematical with the texts: the slant and size of the writing also change depending upon the number of stanzas and the need to squeeze a lengthier composition onto adjacent pages of the open book. All we can say is that multiple persons took part in writing out the texts beginning on fol. 8^{r} {15}. In addition, it is possible to distinguish other hands in the more recent inscriptions at the end of the cantional and in the first folded signature, which we will discuss in more detail below.

On fol. 139^{v} {278} of the *SedlK*, the photocopy shows a paper "patch" glued to the bottom-right corner to prevent the folio from coming loose from the binding. On it, we read "[Př?]*epsání pro* […] *od Waczslawa* […]*íka* […]", but unfortunately most of the inscription had already been destroyed when the photographic documentation was made, and today it is not present at all in the restored cantional. It is quite possible that this was maculature without a deeper relationship to the history of *SedlK*.

First folded signature of the cantional and folios I–IV

During restoration, four folios (I–IV) with more or less complete compositions for four voices notated by scribe A were separated from the front cover. Part of these folios is missing because about a third of the front cover had been ruined in the past. In spite of this fact, these folios are noteworthy for the connections of their content and music with compositions from the cantional's first folded signature:

Folio from the covers	Text incipit Scribe's hand	Folded signature 1, fol. {p.}	Comment
I^{v}–II^{r}	[Ej] *já hříšný volám k tobě* Scribe A.	2^{r} {3}	Identical music, text not placed below the music. The text of a different song is found on the lower part of the folio: [Bože věčný, sám pro sebe]. Scribe C.
II^{v}–III^{r}	*Ač máme žalostí smutných příliš dosti* Scribe A.		
III^{v}–IV^{r}	*Nuže, milí učitelé, duchovní správcové* Scribe A.	3^{v}–4^{r} {6–7}	Identical music, text not placed below the music. The text of a different song appears in the lower part of the folio: *Hvězdo jasná, Panna krásná*, in a younger hand.
IV^{v}	*Aj, nyní čas kající člověku hříšnému* Scribe A.	5^{v}–6^{r} {10–11}	Different music, almost identical text, incipit *Ej, nyní čas kající člověku hříšnému*. Dated 14 Nov. 1639.

We believe that when the cantional was edited (renewed, repaired), some compositions were eliminated not only because the folios in question were damaged, but also because of texts that were no longer suitable for various reasons. However, it was desirable to preserve the music without the text. This hypothesis is perhaps best confirmed by a composition with the incipit *Nuže, milí učitelé, duchovní správcové*:

"*Nuže, milí učitelé, duchovní správcové, co vy k tomu říkáte, že jsou mnozí v lidu Božím rozbrojo*[vé].
[…] *legáti krále nebeského, nesouc ten vzláštní* [!] *mandát, byste k pokoji, lásce vedli lid jeho.*
[A]*le vy sami v sobě jsouc krvavě protivní, poddané svého krále trháte v sekty, v škodlivá rozdělení.*
[…] *toho co jest nyní v křesťanstvu se zběhlo, když života lidského to nebeské pravi*[dlo?] *skrze vás nevedlo.*
[Ne]*můžť tu pokoj trvati, nižádná jednota, kdež mnohá náboženství, mnohé víry* […] *v lid vůdcův* […]
[…] *tak sůl, kteráž všecko ozdobuje i od zkažení chová, kterákž pak od vás země se nakaž*[uje?]
[…] *ta trouba, jenž silným zvukem naplňuje všecku širokost země, a každé ucho srdce své pronikuje*
[…] *troubíte, neb jste duchu mdlého, víru majíc maličkou, nesmíte s pravdou před člověka* […]
[…] [pra]*vdu Boží před krále, knížata nositi k jejich správě, poněvadž ti v s*[větě?] *drží Božsk*[…]
[…] […]*inili v*[…][…]*těvujíc, k pokoji skloňovali, lid k pokání* […]
[…] [j]*iných v Jordán, však jste chatrně stáli, přem*[…]
[…] [vy]*koupených, malou k nim lásku máte, v čas ouz*[kosti?] […]
[…] *vstavená, sviťtež jiným, jiným v temnostech, a*[…]
[…] *že jste ovce, a vy jste v pletichu dali v roucho* […]
[…], *nejste k němu podobní nepečujíce tak vo lid* […]
[…] [m]*odlíval, hněv Boží často krotil, takže mi*[…]
[…] *smutných, takéliž ustaváte* [?] *hněv Boží krot*[…]"[43]

[Because the text is a torso with many incomplete lines and words, an attempt to translate it into English would require possibly misleading speculation. For this reason, the translator has retained the transcription of the original from the Czech version of the study.]

The text, which criticises the clergy for not guiding Christianity towards unity and peace, and which has not yet been found in other sources, was replaced on fol. 3^{v}–4^{r} {6–7} by the Marian song *Hvězdo jasná, Panno krásná* (Bright Star, Lovely Virgin, MHB 1881/1882).[44] That song was suitable "*during a time of God's plague*" (Šteyer),[45] but because of the differing ordering of strophes (8a 7b 8c 7b), it could not be placed directly beneath the polyphonic setting. The cantus firmus in the tenor part has been identified as the melody of the song *Hanebné mé hřešení*, familiar from the Czech printed Lutheran cantional of Jakub Kunvaldský dated 1576 (according to MHB 841).

43) This is followed by four more very fragmentary lines.
44) MHB = Digital Catalogue Melodiarium hymnologicum Bohemiae, www.musicologica.cz/melodiarium.
45) ŠTEYER, Matěj Václav: *Kancionál český* (Czech Cantional), Praha: Jiří Černoch, 1683, p. 443. *Knihopis* 15935.

It is also interesting to compare the two versions of the four-voice song *Ej, nyní čas kající člověku hříšnému*. While the fragment of the shorter version separated from the covers (fol. IV^{v}), represents a typical *"song in a time of pestilence and plague"*,[46] the much more extensive version from 1639 (fol. 5^{v}–6^{r} {10–11}) specifically mentions war, unrest, bloodshed among Christians, and hunger.[47] The shorter version has been found to be related to MHB 830, where there is a reference to sources from the 1580s, and the melody in question is used in the cantional as the cantus firmus in the tenor part. The melody of the dated version has not been identified. Although one can agree with the interpretation of this song text offered by František Šmíd et col., their other updates of the songs from *SedlK* are not correct, and they have nothing to say about the cantional's dating. The song *Pohleď, můj milý Bože* (fol. 13^{v}–14^{r} {26–27}, MHB 322) including a strophe about the murdered messengers of the Gospel, in which they see reverberations from the events of 1645, was already quoted by Jan Muzofil Soběslavský in the Utraquist cantional from 1585;[48] for example, the song *Poslyšte smutného hlasu* (fol. 14^{v}–15^{r} {28–29}, MHB 1261) is included in the Czech manuscript cantional of the Confraternity of Literati in Hradec Králové,[49] and its text definitely is not connected with the 1645 Battle of Jankov, as the authors of the study assumed.

An examination of the fragments removed from the covers leads to a clear conclusion: the part of the cantional written in the hand of scribe A is older than the writing in the first folded signature. If we accept the idea that Kopydlanský's editing work included rebinding the cantional, the first quaternion can be seen as the place intended for adding the title text and music suitable as a replacement for the removed part. The repairing of the book "which was no longer good for any purpose", or perhaps partially rewriting and rebinding, it must have been done within a relatively short period of time. We see the date 1639 from the newer writing as the *terminus ante quem*. Like many other manuscript sources, Kopydlanský's cantional contains later additions, such as the litanies on fol. 140^{r} {279}, where the name of Emperor Leopold I has been incorporated into the supplication *"that our Emperor L. be given victory over our enemies* [!]". We can therefore date this inscription to approximately between the 1660s and the 1680s, when the Habsburg monarchy was at war with Turkey and France.

46) Compared with the wording from *Cithara Sanctorum*, ed. Jiří Sarganek, Praha: Jan Ferdinand z Schönfeldu, 1737. *Knihopis* 15222.

47) The complete text has already been published in ŠMÍD et col., op. cit. in footnote no. 1, pp. 282–284, where the authors presented it against the background of actual historical events of the year 1639.

48) MUZOFIL SOBĚSLAVSKÝ, Jan: *Kancionál jednohlasný* (A Monophonic Cantional), Praha: Burian Valda, 1585. *Knihopis* 5981.

49) Muzeum východních Čech v Hradci Králové, shelf mark II A 14, dating: latter half or more likely the end of the 16th century with later additions – for more details, see e.g. DVOŘÁKOVÁ, Libuše: *Český kancionál II A 14 literátského bratrstva v Hradci Králové jako hymnologický pramen* (The Czech Cantional II A 14 of the Confraternity of Literati in Hradec Králové as a Hymnological Source), master's thesis, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2008.

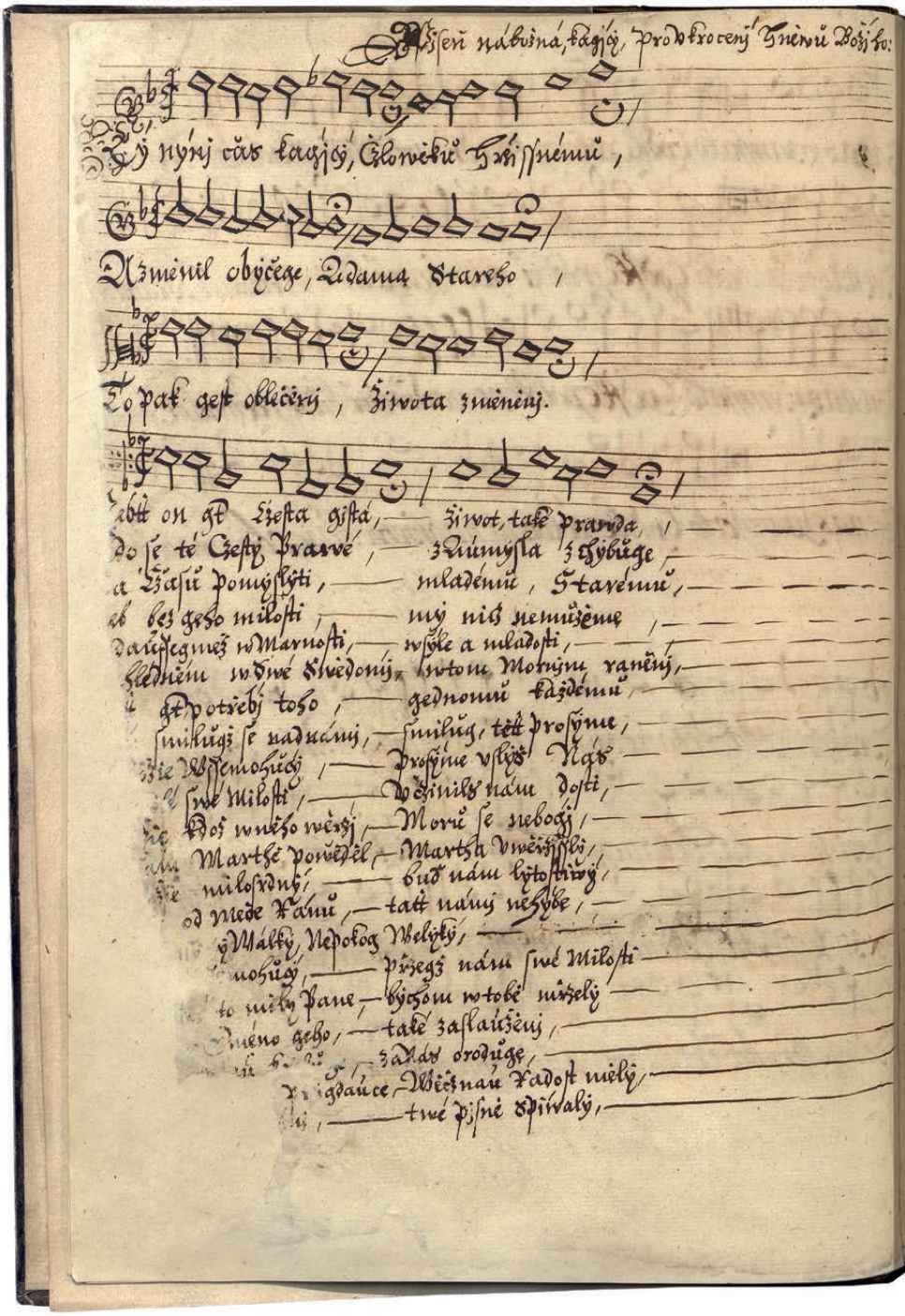

The cantional of Ondřej Kopydlanský
Four-voice song *Ej nyní čas kající člověku hříšnému* with inscription and dating 1639, fol. 5ᵛ–6ʳ
NM-ČMH AZ 34

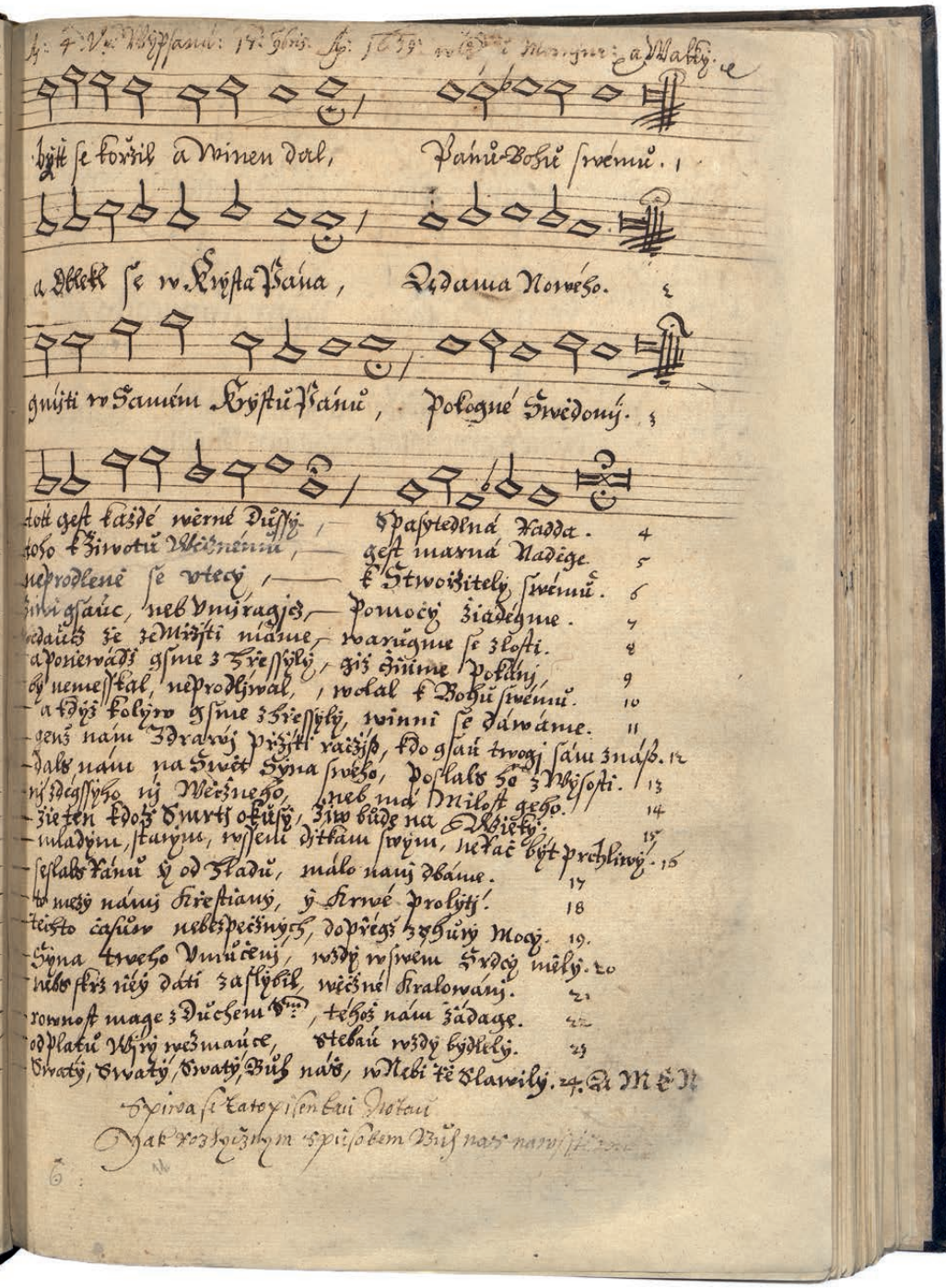

Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Čtyřhlasá píseň *Ej nyní čas kající člověku hříšnému*, s přípisem a datací 1639, fol. 5ᵛ–6ʳ
NM-ČMH AZ 34

On the contents of the cantional and its concordances

A large part of the cantional consists of songs from times of plague and of general threats, with compositions on penitential, Lenten, or funeral topics. These, along with a few songs for general use and penitential psalms, continue through fol. 47^{r} {93} inclusive, and they also appear plentifully in the following folded signatures. From fol. 47^{v} {94}, again in hand A, there are Christmas, Easter, and even a few Advent compositions mostly for two and three voices drawn from the older strata of the repertoire, several versions of *Patrem* in the form of a Czech song and, for example, three Czech and two Latin contrafacta of Petrus Wilhelmi de Grudencz's composition *Phonicorum ethicorum*.[50] Even after the change of scribe from folio 97^{v} {194}, the topics remain the same with more Easter and Christmas compositions, songs of penitence, and settings of the *Otčenáš* (the Czech translation of the Lord's Prayer). There are no mass cycles, compositions about saints, or hymns for the Liturgy of the Hours here. This repertoire, the roots of which reach back to the 15th century, appears in the cantional in arrangements and in Czech contrafacta. It is predominant in the section written in the hand of scribe A and is not differentiated by black mensural notation like in several other sources from the 16th century. On the other hand, contemporary repertoire is spread throughout the cantional.

Martin Horyna[51] and Jan Baťa[52] have already dealt with concordances of compositions from the Sedlčany manuscript with similar sources from the end of the 16th and the early 17th centuries. Tereza Pavelková has also done so in less detail. She examined the Chlumec Cantional (ca. 1580), and in it she found that 23 songs were partial matches with *SedlK*.[53] Of those, however, only in one case was there something more involved than the use of

50) GANCARCZYK, op. cit. in footnote no. 7, pp. 125–127; HORYNA, Martin: *Skladby Petra Wilhelmi de Grudencz jako součást tradice pozdně středověké polyfonie ve střední Evropě a zvláště v Čechách v 15. a 16. století* (The Compositions of Petrus Wilhelmi de Grudencz as a Part of the Tradition of Late Medieval Polyphony in Central Europe and in Particular in Bohemia of the 15th and 16th Centuries), Clavibus unitis, vol. 6, 2017, pp. 1–26 (hereinafter HORYNA 2017). Concerning the contents of Kopydlanský's cantional, see the online database Clavis nigra (www.clavmon.cz/clavis/index.htm), which focuses mainly on polyphonic compositions from Bohemical sources of the 15th and 16th centuries. It erroneously identifies the place where the manuscript AZ 34 is kept as the National Museum Library. Concordances with older repertoire are mapped out there in detail, so we are not including them in this article. Kopydlanský's cantional has not been entered in the LIMUP database (a database of the contents of liturgical sources of Utraquist provenience from the 15th and 16th centuries on the same website).

51) HORYNA, Martin: *Studie k dějinám hudby a hudební teorie v Českých zemích* (Studies on Music History and Music Theory in the Czech Lands), habilitation thesis, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2011. In the clearly arranged Table No. 2, pp. 62–75, there is a summary of compositions with concordances to the cantional from Miletín (*Mil*). The source is kept in Hořice v Podkrkonoší, Městské muzeum, manuscript shelf mark C 90. HORYNA 2005, op. cit. in footnote no. 4, identifies matches with the repertoire of the Prachatice Cantional (*Prach*). The source is kept in Prachatice, Státní okresní archiv, manuscript shelf mark I–B–2.

52) BAŤA, op. cit. in footnote no. 4, edition of the Benešov Cantional (*BeK*). The source is kept at the Prague City Archives, manuscript 8429.

53) PAVELKOVÁ, Tereza: *Chlumecký kancionál* (Chlumec Cantional), thesis, Filosofická fakulta University Karlovy, Ústav hudební vědy, Praha 2003. The source is kept in Prague at the NM-ČMH on long-term loan from the town of Chlumec nad Cidlinou, manuscript without a shelf mark (*Chlumec*).

the same cantus firmus: the Advent song *Zdrávas, jenž jsi pozdravena*, which is found in Kopydlanský's cantional as a three-voice setting with a single strophe (fol. 58^{v}–59^{r} {116–117}), has a counterpart in the *Chlumec* manuscript in the form of a four-voice composition using a longer text (fol. 14^{v}–15^{r}). In comparison with the cited editions and studies, the following instances of additional concordances have been found:

SedlK fol.	Text incipit	Concordance	Vocal parts
2^{v}–3^{r}	*Křesťané, sám Pán Kristus učí nás*	*BeK* 29^{v}–30^{r}[54]	DATB
13^{v}–14^{r}	*Pohleď, můj milý Bože, co se v světě děje*	*Příb* 40^{v}–41^{r}[55]	DATB
62^{v}–63^{r}	*Narodil se nám Kristus Pán*	*Příb* 61^{v}–62^{r}	Prima vox, Secunda vox (*SedlK*) DATB (*Příb*)

The largest number of compositions written in *SedlK* can be found in the Prachatice Cantional (9 songs, 1 *Patrem*). That manuscript was written in Prague in 1610 or shortly thereafter, and it was connected with the milieu of a school, just like the manuscripts *Příb* and *Mil*. Kopydlanský's cantional was also connected with a school, or at least with the participation of school pupils in musical productions at the Church of St Martin. Accordingly, scoring for discant – alto – tenor – bass (DATB) is predominant in its strophic songs, and there are also compositions intended only for boys' voices. Like in many other places, in Sedlčany the high parts were sung by school pupils, and the lower parts were sung by the cantor with his assistants or members of the Confraternity of Literati. There were very close relations between the literati and the school, strengthened in part by material and financial assistance from the literati, which was still going on at the end of the 17th century.[56] Seen in this light, it is unsurprising that there is a minimum of concordance with the *Chlumec* and *BeK* cantionals, which belong to a different sphere of sources.

Instead of sharing whole compositions, however, it is much more usual for these cantionals to match each other in terms of the texts or the use of the same melody as a cantus firmus but in a different compositional arrangement. This involves, for example, the popular and very widespread songs *Utěšený nám den nastal*, *Aj ten silný lev udatný*, *Léto chvíle této*, *Aj již zima pomíjí*, *Vstalť jest zmrtvých Kristus Pán* etc. Some of the texts and melodies have not yet been found in other sources, such as the plea for good priests *Pošliž, ó Pane, na svou žeň dělníky* (fol. 27^{v}–28^{r} {54–55}) or *Již se čtení jasné osvětcuje* (fol. 35^{v}–36^{r} {70–71}) about the fundamental importance of reading and interpreting the Holy Scriptures. The song *Kriste, soudce spravedlivý* (fol. 119^{v}–120^{r} {238–239}) written for two tenors, deals directly with communion under both species. The most of the rest of the songs are part of the usual repertoire of Utraquist and Lutheran religious communities; we find

54) BAŤA, op. cit. in footnote no. 4, p. XIV, identifies the hand C in the notation of the composition in *BeK*, connected in this manuscript with the dates 1608, 1610, and 1611.

55) The Příbor Cantional, beginning of the 17th century (*Příb*), SOkA Nový Jičín, collection of the Farní úřad Příbor, inv. no. 188. With the text *Všichni věrní křesťané veselme se nyní*.

56) KONRÁD, op. cit. in footnote no. 1, p. 403.

several of them, for example, with Jakub Kunvaldský[57] or Tobiáš Závorka Lipenský.[58] This is not at all a surprising discovery because although Sedlčany was definitively attached to the Lobkowicz manor Vysoký Chlumec after the death of Jakub Krčín of Jelčany and fell under the control of the Catholic authorities, there was a succession of Utraquist, Lutheran, and Catholic priests there until 1614.[59] In the 1620s there was increasing pressure on Protestants, and the war made the situation more complicated; efforts towards recatholicisation were supported by Jesuit missions (1623, 1642–1644). Ondřej Kopydlanský was among those who experienced all of this. Unfortunately, detailed confession lists from the Vysoký Chlumec manor have not been preserved from the period through 1650. With a bit of luck, such lists might have included Kopydlanský's name.[60] All that exists is an overall list of persons who went to confession prepared by the Jesuits in 1642 (and the extent to which the list had any real basis is questionable). It contains the assertion that in Sedlčany *"for the most part everyone is Catholic"*.[61] One of the last songs in the cantional is *Píseň zkroušená za hříchů odpuštění*, without musical notation and with the text incipit *Ó Králi nebeské slávy* (fol. 140^{v}–141^{r} {280–281}). The song is known from Catholic and Protestant cantionals beginning with the *Cantional of 1620*. It does not directly reflect the situation when going to mandatory confession meant a more-or-less compulsory step towards conversion, but the song brings the manuscript to an end with a tone of penitence, which is the main motto of the entire songbook.

The Lenten theme and the many prayers of penance give the manuscript a truly unique character. The usual explanation is the difficulty of the times in Sedlčany during the Thirty Year's War and the catastrophes that struck the region; besides the Revolt of the Estates and the war itself, Sedlčany's inhabitants had already been facing pressure over their religious denomination at the beginning of the 17th century, when the Vysoký Chlumec manor was taken over by Zdeněk Vojtěch Popel von Lobkowicz and his wife Polyxena, who were both well known as zealous Catholics. One might wonder whether recatholicisation manifested itself in Kopydlanský's cantional by the blackening out of "faulty" text or by the excising of pages, as was done to the Sedlčany Altus and Tenor part books (ca. 1592), where a plenarium about Jan Hus was removed.[62] In *SedlK* one only finds traces of the excising of two folios

57) KUNVALDSKÝ, Jakub: *Kancionál český* (Czech Cantional), Olomouc: Jan Olivetský z Olivetu, 1576. *Knihopis* 4619.

58) ZÁVORKA LIPENSKÝ, Tobiáš: *Písně chval božských* (Songs in Praise of God), Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1606. *Knihopis* 17175.

59) RYANTOVÁ, op. cit. in footnote no. 3, p. 156 nn; *Paměti*, p. 63, gives specific names from the beginning of the 17th century: in 1606 the presence of the Catholic priest Jeroným Vaněk (Vraněk) of Lucko is confirmed. He was soon succeeded by the Protestant pastor Matouš Longolius Chřenovský, followed by the Catholic priests Jan Theofil Turiades Lehner (1612–1614), Ondřej Diviš of Počepice († 1625), and Jakub Ludvíkovský († 1647).

60) *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny. 1. nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666* (Sources for Economic and Social History: 1. Oldest Confession Lists 1570–1666), I., II., ed. Eliška Čáňová, Státní ústřední archiv, Praha 1983.

61) RYANTOVÁ, op. cit. in footnote no. 3, pp. 158–159.

62) See BAJGAR et col., op. cit. in footnote no. 14, pp. 87–89. The part books are a torso of a larger set and are kept at the Sedlčany Museum under shelf marks M-5 and M-6.

between fol. 112^{v} {224} and 113^{r} {225}, between the song for general use *Volám k tobě ve dne, v noci* (MHB 584) and the Passion song *Jestiť psáno dávním rokem* (MHB 576), from which the beginning is missing. The content of the lost folios cannot be reconstructed, and we also cannot determine whether the changes were made before or after Kopydlanský's editing. The cantional seemingly was also used during periods when the originally Utraquist confraternity was being catholicised.

Conclusion

Although we have succeeded at creating a rough sketch of Ondřej Kopydlanský, he still remains something of a mystery, and it is quite possible that he will remain so. We regard as proven that he came from Sedlčany where he worked as a cantor and a scribe, that he was connected with the activities of the Confraternity of Literati, and that he was responsible for the preserving of a polyphonic cantional for future generations. We have placed Kopydlanský's lifetime between ca. 1585 and ca. 1654 with a great deal of uncertainty. Those dates and the unique concordances of the cantional with the Prachatice Cantional imply that the bulk of editorial work on the cantional actually took place somewhat later than around the year 1600, the date usually hypothesised by scholars. Perhaps the correct dating is the 1610s. A detailed analysis of the repertoire and a critical edition of the entire manuscript will be important tasks for future researchers.

Address: Dagmar Štefancová, České muzeum hudby, Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Czech Republic
E-mail: dagmar.stefancova@nm.cz

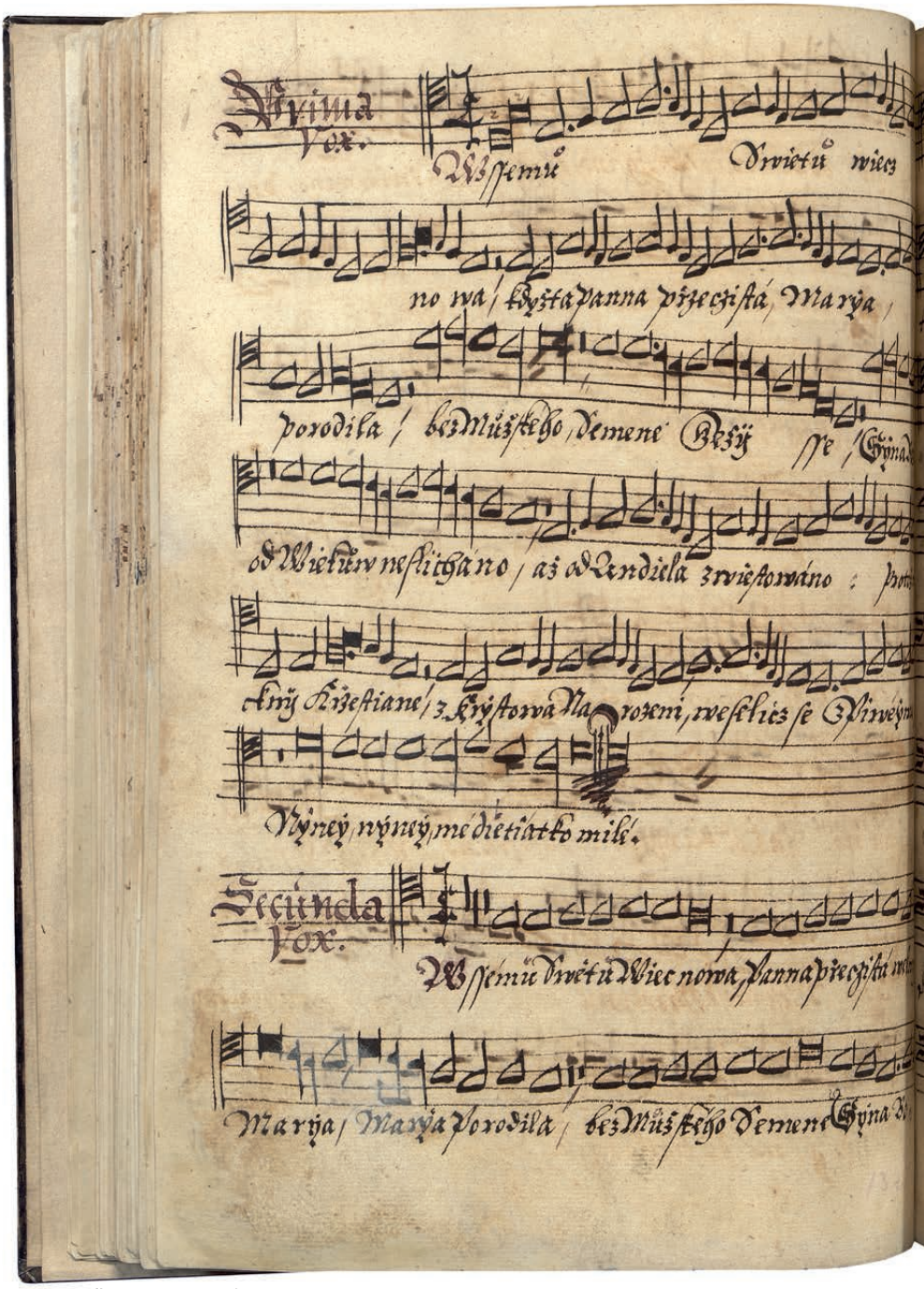

The cantional of Ondřej Kopydlanský
Three-voice Christmas song *Všemu světu věc nová*; a paraphrase of the popular French song *L'homme armé* is used as a cantus firmus in the third voice, fol. 67^{v}–68^{r}
NM-ČMH AZ 34

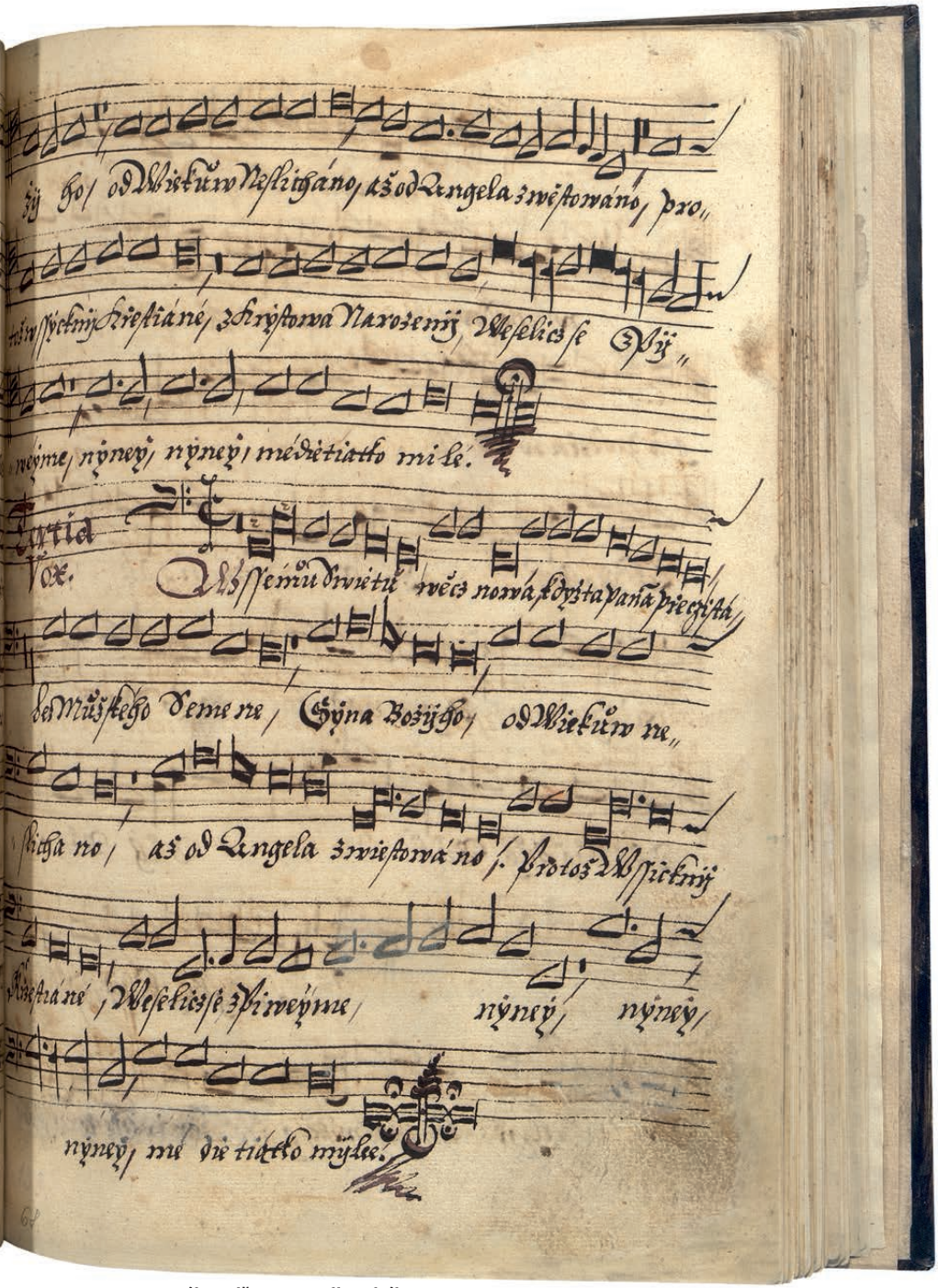

Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Tříhlasá vánoční píseň *Všemu světu věc nová*, jako cantus firmus je ve třetím hlase parafrázována populární francouzská píseň *L'homme armé*, fol. 67ᵛ–68ʳ
NM-ČMH AZ 34

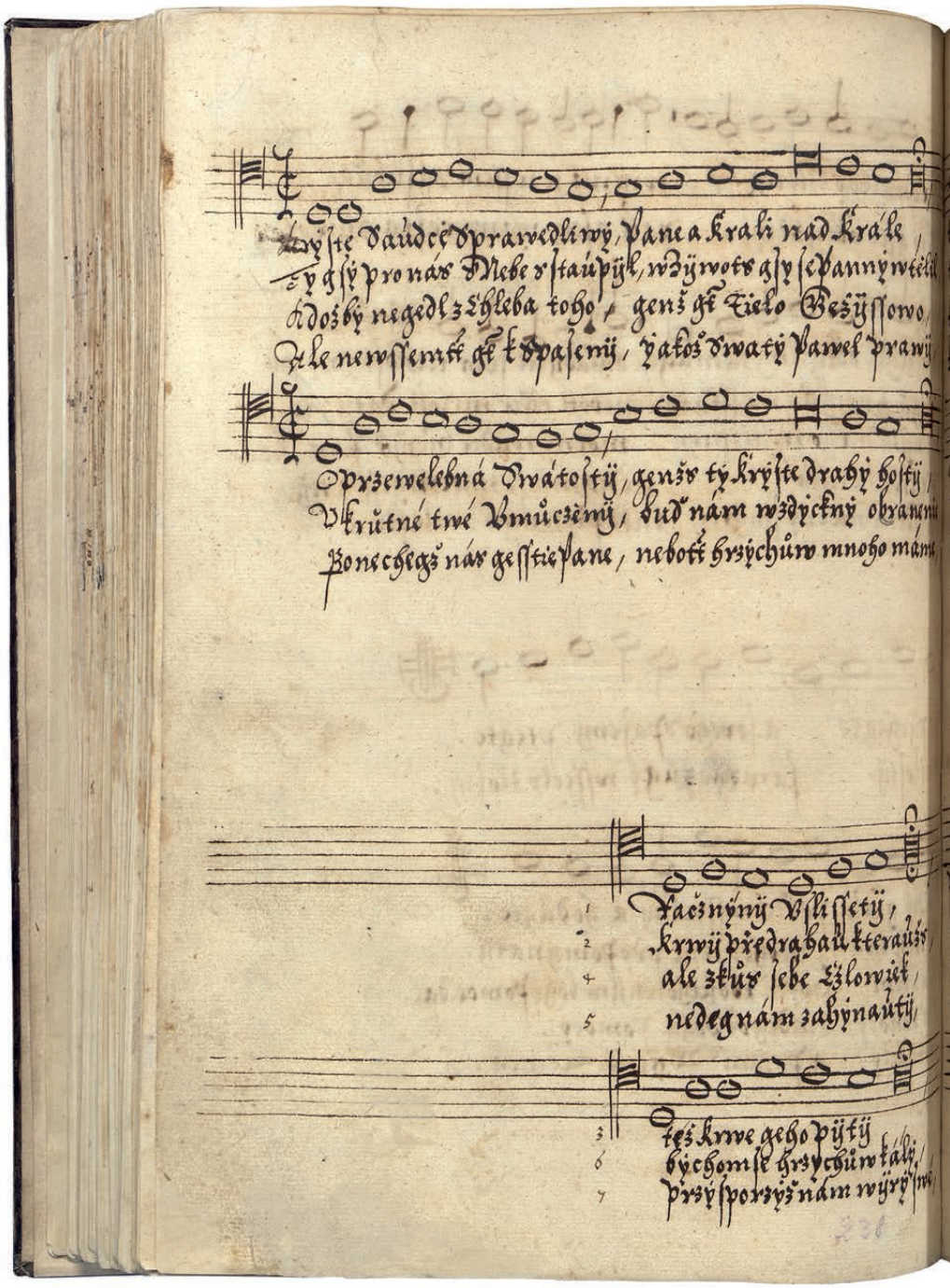

The cantional of Ondřej Kopydlanský
Two-voice song *Kriste soudce spravedlivý*, fol. 119^{v}–120^{r}
NM-ČMH AZ 34

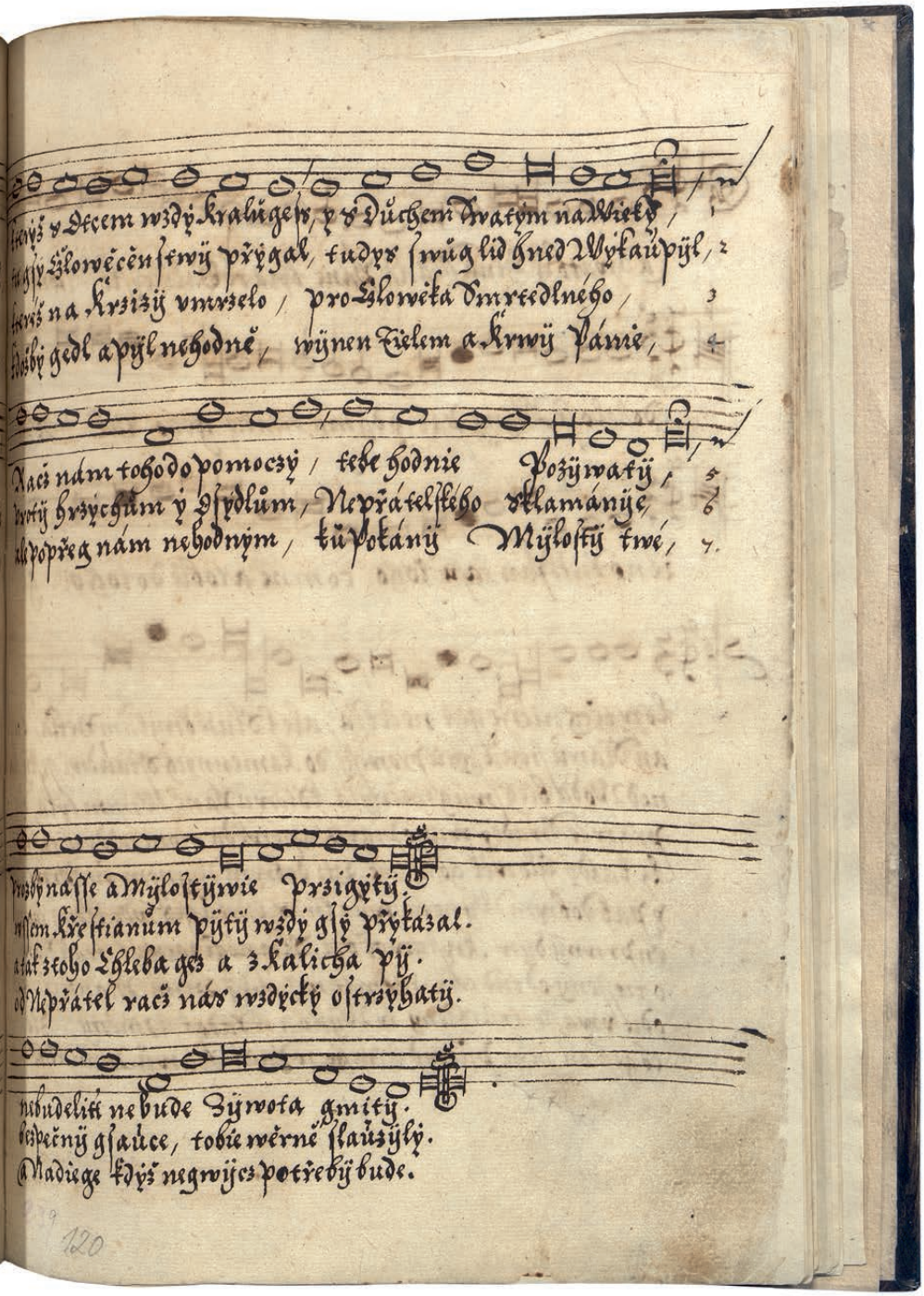

Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Dvouhlasá píseň *Kriste soudce spravedlivý*, fol. 119ᵛ–120ʳ
NM-ČMH AZ 34

Musicalia 1–2 / 2022, 78–95 *DOI 10.37520/muscz.2022.002*

Kancionál Ondřeje Kopydlanského ze Sedlčan v novém kontextu

Dagmar Štefancová

Sedlčanského měšťana Ondřeje Kopydlanského, redaktora a jednoho z písařů českého vícehlasého kancionálu z pobělohorského období, si hudební historiografie povšimla již v 19. století. Tehdy, ale i v dalších obdobích se málokteré podrobnější pojednání o tomto kancionálu obešlo bez zmínky o Kopydlanském byť jen z toho důvodu, že jeho jméno stojí na titulní straně.[1] V poslední době se však výzkum posunul dál: při restaurátorském zásahu v roce 2007[2] bylo z velmi poškozených desek kancionálu vyjmuto několik folií, zprostředkujících dosud neznámá fakta, a zintenzívněl výzkum archivních dokladů, na jejichž podkladě vznikly práce o sedlčanské historii i širší relevantní problematice.[3] Větší pozornost byla věnována podobným pramenům vícehlasé české renesanční hudby, s nimiž Kopydlanského kancionál typově i obsahově souvisí a které se již dočkaly kritické

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/20.I.d, 00023272).

1) Viz např. KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev, I: XV. věk a dějiny literátských bratrstev*, Cyrilometodějská tiskárna, Praha 1893, s. 278–279 (dále KONRÁD). Ve 20. století např. SNÍŽKOVÁ, Jitka: *Sedlčanský kancionál Kopidlanského v hudebním oddělení Národního musea*, Časopis Národního musea. Oddíl věd společenských, roč. 128, 1959, s. 167–174 (dále SNÍŽKOVÁ). V letech 2001–2003 byl na tento pramen zaměřen výzkum v rámci projektu GAUK 332/2001/A-TFP/KTF „*Česká duchovní píseň v polyfonním zpracování Sedlčanského kancionálu a její liturgické využití*", jehož výstupem se stala seminární práce Kateřiny Krasnické na tehdejší katedře hudební vědy FF UK (*Sedlčanský kancionál Kopidlanského. Písně času morního a války*, Praha 2002; dále KRASNICKÁ) a zejména studie ŠMÍD, František – NÁMĚSTEK, Vít – ŠIMANDL, Josef: *Sedlčanský kancionál Ondřeje Kopidlanského jako dokument o hrůzách třicetileté války*, in: Sborník Katolické teologické fakulty, sv. VI, Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, Praha 2004, s. 276–296 (dále ŠMÍD a kol.).

2) Restauroval Miroslav Široký, restaurátorská zpráva z 20. 12. 2007 je uložena v hudebněhistorickém oddělení Národního muzea – Českého muzea hudby (NM-ČMH).

3) Např. MAŠKOVÁ JANOTOVÁ, Šárka – TOŠNEROVÁ, Marie: *Sedlčanské paměti ze 17. století*, Státní oblastní archiv v Praze – Hornické muzeum Příbram – Městské muzeum Sedlčany – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Příbram 2017 (dále *Paměti*); RYANTOVÁ, Marie: *Nejstarší zpovědní seznamy a výkazy panství Vysoký Chlumec ze čtyřicátých a počátku padesátých let 17. století*, Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis, roč. 50, 2010, č. 1, s. 147–168 (dále RYANTOVÁ).

edice nebo alespoň reflexe v odborné literatuře.[4] Proto můžeme některé starší názory na tento rukopis revidovat a nové otázky nastolit.

Popis pramene

Kancionál Ondřeje Kopydlanského[5] (*SedlK*) je papírový kodex o velikosti 375 × 255 × 30 mm (knižní blok) a 383 × 270 × 38 mm (vazba). Má 141 folií,[6] nové předsádky vpředu i vzadu, další čtyři folia (I–IV) byla vyjmuta z vazby. Celý kancionál, včetně folií z původních desek, se skládá z jednoho druhu papíru, na němž byl identifikován vodoznak s korunovaným dvouocasým lvem ve skoku a písmeny B a K nad ním.[7] Na rozdíl od Charlese-Moïse Briqueta, který předpokládal německou provenienci papíru, se František Zuman klonil k domněnce, že byl tento papír vyroben v Čechách, snad v Chomutově.[8] Heraldická figura českého lva by tomu nasvědčovala, pro naše další úvahy je však důležitá především datace papíru (cca začátek 17. století). První zprávu o činnosti chomutovské papírny kladou Zuman[9] i Eineder[10] k roku 1598. Vazbu kancionálu tvořily lepenkové desky potažené na hřbetu vepřovicovou usní, s přesahem cca 10 cm na obě desky. Useň byla použita druhotně: její zdobení slepotiskem odpovídá zdobení plochy desky, nikoliv hřbetu – patrna je rámová kompozice s vpadlým polem a kříženími v rámu, s routováním a válečkem s úponky. Před restaurováním pokrýval desky pergamen, které bylo nutné kvůli jeho velkému poškození sejmout a uložit zvlášť v melinexových obalech. Jedná se o tři folia z latinského misálu (14. století) a dva drobnější fragmenty.

Pramen obsahuje dvou až čtyřhlasé zpěvy s českými a latinskými texty – převážně vícehlasé strofické písně (*cantileny*), jejichž zařazení v bohoslužbě nebylo pevně dáno a měly tak široké uplatnění. Celkem zde bylo shromážděno 136 notovaných skladeb a jedna bez notace.

4) *Cantionale Prachaticense. Prachatický kancionál (1610)*, ed. Martin Horyna, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2005 (dále HORYNA 2005); *Cantionale Benessoviense. Benešovský kancionál*, ed. Jan Baťa, KLP, Praha 2009 (dále BAŤA); HORYNA, Martin – KROUPA, Jiří K.: *Kancionál z Miletína (ca 1620–1710): zapomenutý hudební rukopis*, Clavibus unitis, 2013, č. 2, s. 27–42; JAKUBÍKOVÁ, Jitka: *Vánoční repertoár Příborského kancionálu*, bakalářská diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2017.

5) Uložení: NM-ČMH (= CZ-Pnm) AZ 34. RISM (Répertoire InternationaI des Sources Musicales) B/IV/3 = FISCHER, Kurt von – LÜTOLF, Max: *Handschriften mit mehrstimmiger Musik des 14., 15. und 16. Jahrhunderts*, G. Henle Verlag, München – Duisburg 1972, s. 315: vedeno jako CS-PnmS, terminus ante quem 1639.

6) Foliace byla provedena až po restaurování jako alternativa místy již nezřetelné původní paginace. Protože se dosud v literatuře pracovalo s čísly stránek, pro lepší orientaci uvádíme v důležitých odkazech foliaci a číslo stran v závorkách {}.

7) Viz Briquet online (https://briquet-online.at/) [cit. 10. 5. 2022]: č. 10595, varianta, která se liší velikostí a umístěním znaku na ose. Briquet tento filigrán evidoval v Praze k rokům 1598–1603, a to v kopiáři bývalého místodržitelského archivu, uvažoval však data originálů písemností, kdežto jejich kopie mohou být o něco mladší. Na vodoznak upozornil již Paweł Gancarczyk v monografii *Petrus Wilhelmi de Grudencz i muzyka Europy Środkowej XV wieku*, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2021, s. 127 (dále GANCARCZYK).

8) ZUMAN, František: *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické, roč. 33, 1922–1923, č. 3–4, s. 286.

9) Ibid, s. 279–280.

10) Viz EINEDER, Georg: *The ancient paper-mills of the former Austro-Hungarian Empire and their watermarks* (Monumenta chartae papyraceae historiam illustrantia VIII), The Paper Publicantions Society, Hilversum 1960, s. 121.

Hudba je zaznamenána bílou menzurální notací trojího typu, texty českou novogotickou polokurzívou a písmem humanistickým (latina). Naprosto převažuje uspořádání jednotlivých hlasů pod sebou ve formě jakési partitury, kontinuálně psané přes rozevřené strany verso – recto, tak jak to známe z podobných pramenů. Pouze u dvojhlasů či tříhlasů z nejstarší repertoárové vrstvy jsou jednotlivé hlasy psány každý zvlášť za sebou. I v těchto případech však písař dbal na to, aby se skladby daly z rozevřeného kancionálu bez problémů interpretovat.

Rukopis má číslo přírůstku 23/1978. Pod tímto číslem byl v tehdejším hudebním oddělení Národního muzea evidován velký soubor rukopisných a tištěných hudebních pramenů, nalezených při revizi fondu, která byla dokončena roku 1975.[11] Bezesporu však tento kancionál vlastnilo Národní muzeum již dříve, protože v roce 1958 o něm psala Jitka Snížková jako o rukopisu z hudebního oddělení Národního muzea.[12] Podle přípisu na jeho předním přídeští i podle zpráv ze starší odborné literatury byl kancionál majetkem děkanského kostela sv. Martina v Sedlčanech, a to ještě v roce 1910, kdy tuto jeho provenienci uvedl Dobroslav Orel ve své studii *Surgit in hac die* v Kirchenmusikalisches Jahrbuch.[13] Příslušnost kancionálu k sedlčanskému literátskému bratrstvu vyplývá také z dedikace na titulní straně *„Ad Primores Chori Sedesanensis Fraternitatis Litteratorum Emeritos“*.[14]

Paratexty

Kompletní přepis paratextů z prvního folia s jejich překladem do češtiny již sice pořídili Kateřina Krasnická[15] a František Šmíd a kol.,[16] avšak s drobnějšími chybami. Proto zde titulní texty publikujeme znovu:

11) Podrobnosti k této revizi a vzniku fondu AZ v hudebněhistorickém oddělení NM-ČMH viz ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *AZ: specifický fond rukopisů a starých tisků v Národním muzeu – Českém muzeu hudby*, in: Bibliotheca Antiqua 2018. Sborník z 27. konference 28. – 29. listopadu 2018, Vědecká knihovna v Olomouci – Sdružení knihoven ČR, Olomouc 2018, s. 7–15; ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Tisky do roku 1700 v Národním muzeu – Českém muzeu hudby*, Národní muzeum, Praha 2019, s. 22–25.

12) SNÍŽKOVÁ, op. cit. v pozn. 1, s. 167–174; *Česká polyfonní tvorba. Musica polyphonica Bohemiae. Výběr vícehlasých děl českého původu z XVI. a XVII. století*, ed. Jitka Snížková, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958.

13) VLASÁK, Antonín Norbert: *Starožitné město Sedlčany a jeho okolí v kraji Táborském*, Památky archaeologické a místopisné, díl IV, Praha 1860, s. 82; KONRÁD, op. cit. v pozn. 1, s. 278–279; OREL, Dobroslav: *Surgit in hac die*, Kirchenmusikalisches Jahrbuch, roč. 23, 1910, s. 90.

14) Kromě již citované literatury (především KONRÁD, SNÍŽKOVÁ, KRASNICKÁ, ŠMÍD a kol.) se podrobněji sedlčanským literátům věnovali např. BAJGAR, Jindřich a kol.: *Hudební památky sedlčanského literátského bratrstva*, in: Vlastivědný sborník Podbrdska 15. Sedlčanský sborník 2, 1979, s. 67–90 (dále BAJGAR a kol.); hledisko liturgie a pronikání luterských vlivů do ní sledoval KOLÁČEK, Jan: *Repertoár a liturgie sedlčanských graduálů*, Hudební věda, roč. 45, 2008, č. 1–2, s. 5–24. Jen ve stručnosti připomeňme, že literáti v Sedlčanech obstarávali český i latinský kůr a patřili k významným bratrstvům, a to nejen v rámci Vltavského kraje.

15) KRASNICKÁ, op. cit. v pozn. 1, s. 5–7.

16) ŠMÍD a kol., op. cit. v pozn. 1, s. 278–280.

Fol. 1r

*„**AD REFORMATOREM***
Hujus Opusculi D**[ominum] **Andream
Kopydlansky Sedesanum. ΕΥΧΗ
Si quae pro meritis virtutum Gratia surgit
Andrea, haec eadem surgat Amice tibi
Omnivagi motus studia & contraria multi
Promunt, tu solus commoditate praeis
Pulpita ne taceant celebretur nomen IESU &
Congressu in Sancto quam studiosus agis.
Arbiter ille Deus, cui munere consulis: opto
Te semper salva prosperitate beet.

Ad Primores Chori Sede=
sanensis fraternitatis Litteratorum Emeritos
Officii censum confert in pignus ΙΟVAE,[17]
Salvae, CANTORES, dexteritatis, amans
Ille Kopydlansky patriae spes congrua vestrae
Andreas, horti pura siligo [silego?] *DEI.*
Nempe reformando calamo properante ruina
Libri, qui nihilo proximus usque fuit
O placeat scriptor, placeant & cantica
In laudes Cantus serviat pro D[eo].

Hendekasyllabon
Daň slušnou platí z povinností
Aby posloužil cti Páně milostí
Potom užitku všem Božím ctitelům
I jeho Jména zvučným hlasatelům
Štípek církevní Ondřej Kopydlanský
A toho času kantor Sedlčanský
Tento kancyonál snažně p[…][18]*“*
[další část textu je porušená nebo úplně chybí]

Fol. 1v

*„**Nominis Symbolum***
***A**ndreas **K**opydlansky **S**edesanus*
*(**A**)nimarum (**K**)ράτωρ (**S**)ponsus*[19]
Nostrae Deliciae Christus Benedictus & ardor
In quo justicia est ceu perpete fonte reposta
Hoc firmor, servor, solor, pietate coronor
Est Κρατώρ vivens Animarum Sponsus IESUS.“

Formulace veršů na fol. 1r {1} nepochází od Ondřeje Kopydlanského: on je tím, ke komu směřuje první věnování – obnovitel, oprávce, zlepšovatel (*reformator*) kancionálu. Kromě jiného se zde vyzdvihuje jeho prospěšná služba, tj. péče o hudbu a Boží oslavu („svědomitě dbáš o to, aby pulpity nemlčely a v posvátném shromáždění bylo oslavováno Ježíšovo jméno“). Můžeme předpokládat, že Kopydlanský působil jako literátský kantor a není vyloučeno, že před svou kariérou písaře také jako kantor školní. Pro absolventa pražské univerzity, znalého latiny i řečtiny, by to byla věrohodná životní dráha. Druhé věnování se obrací k bývalým starším kůru literátského bratrstva v Sedlčanech. S oslovením *„cantores“* jim pisatel líčí Kopydlanského v roli toho, kdo „hbitým perem obnovil poničenou knihu, která již nebyla

17) Nikoliv IONAS, jak četli Šmíd i Krasnická.

18) KONRÁD, op. cit. v pozn. 1, s. 278: „[…] snažně přepsal“. Není vyloučeno, že Konrád viděl titulní list ještě v lepším stavu, kde slovo „přepsal“ bylo patrné.

19) Majuskuly A, K a S jsou společné pro slova v prvním a druhém řádku: iniciály nositele se shodují s prvními písmeny tří slov ze začátku hesla.

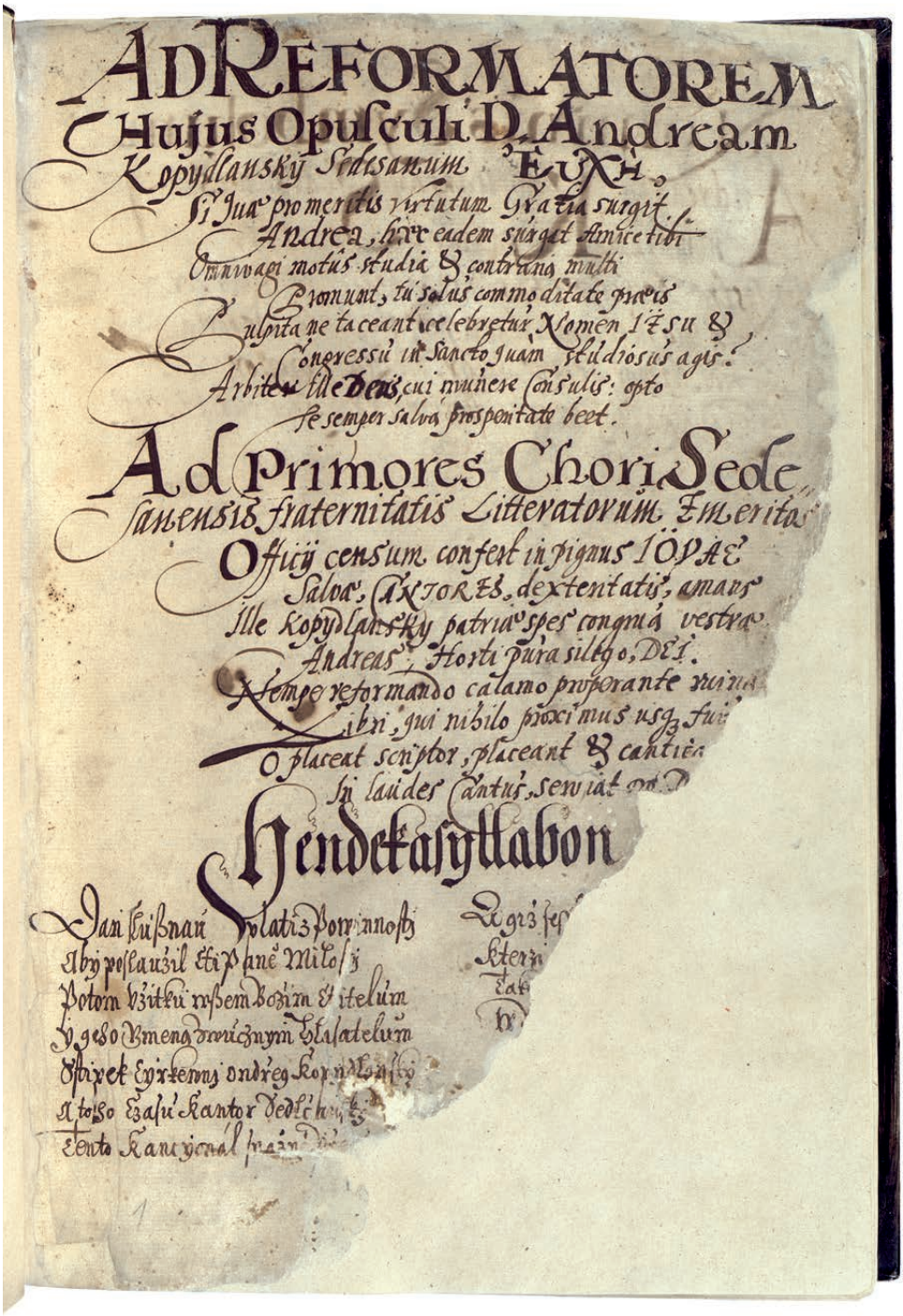

The cantional of Ondřej Kopydlanský / Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Title page / Titulní list, fol. 1r
NM-ČMH AZ 34

k ničemu“,[20] čímž „splácí daň vůči Bohu“, plynoucí z jeho úřadu. Dedikantům je představen jako „naděje jejich otčiny [města], čistá pšenice z Boží zahrady“ – a také jako písař. Následující český text, bohužel zachovaný jen zpola, de facto tuto latinskou část parafrázuje. Dozvídáme se, že Ondřej Kopydlanský, „t. č. kantor Sedlčanský“, byl „štípek církevní“, což vedlo i k úvahám o jeho možném povolání k duchovní službě, kterou následně opustil.[21] Přirovnání ke štěpu na kmeni církve však nemuselo znamenat nic víc, než známý biblický obraz vinného kmene a ratolesti: začlenění (vštípení) křesťana do mystického těla Kristova. Český text je vytvořen z jedenáctislabičných veršů, ve formulacích proto jistě hrála svou roli zběhlost veršotepce a jeho umění, jak zacházet s jazykem. Výrazný nadpis „*Hendekasyllabon*“ na titulní straně dokonce svedl Jana Racka k tomu, že o celém kancionálu referoval jako o sbírce Kopydlanského hendekasylabů.[22]

Na fol. 1^{v} {2} se nachází osobní heslo Ondřeje Kopydlanského, v němž je Kristus nazýván „živým snoubencem a vládcem duší, potěšením, věčným pramenem spravedlnosti“. Odtud Kopydlanský čerpá posilu, útěchu i zbožnost. Jedná se o typické *symbolum cephalonomaticum*,[23] které bylo ve 2. polovině 16. století a v 1. polovině století následujícího mezi městskou inteligencí hojně rozšířeno. Největší část z dosud evidovaných hesel má náboženský obsah, Kopydlanského *symbolum* tedy z jejich řady nijak nevybočuje. Nevyplývá z něho Kopydlanského konfesijní příslušnost ani jeho stáří. Co o něm tedy vlastně víme?

Ondřej Kopydlanský[24] v archivních pramenech

Sedlčanské matriky z let cca 1570–1650, které by nás zajímaly především, se bohužel nedochovaly. Město utrpělo opakovanými požáry, morem i drancováním během třicetileté války a mnohé prameny vzaly za své. Přesto se k rodu Kopydlanských podařilo dohledat několik podrobnějších údajů. Jan Kopydlanský (42 let) a jeho manželka Maruška (49 let) figurují v nepřímo datovaném soupisu sedlčanských obyvatel (cca 1613),[25] o jejich dětech nebo povolání však soupis neinformuje. Další jméno z rodu Kopydlanských – Markyta Kopydlanská – se objevuje v roce 1614 v souvislosti s prodejem pole nad cestou do Dublovic.[26] V zápisu z prosince 1615 se dočteme, že Ondřej Kopydlanský odkoupil dům od ovdovělé

20) Výklad veršů „Nempe reformando calamo properante ruina / libri, qui nihilo proximus usque fuit“ ve smyslu „v době valící se zhouby uspořádal zápis knihy, která už bezmála nebyla ničím“ (ŠMÍD a kol., op. cit. v pozn. 1, s. 279) nepovažujeme za správný.

21) Viz ŠMÍD a kol., op. cit. v pozn. 1, s. 281.

22) RACEK, Jan: *Česká hudba od nejstarších dob do počátku 19. století*, SNKLHU – Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958, s. 70.

23) Viz VACULÍNOVÁ, Marta: *Osobní hesla humanistů, jejich funkce, formy a využití v proveniančním výzkumu*, Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum, roč. 67, 2022, č. 1–2, s. 50–61.

24) Kloníme se k psaní Ondřejova příjmení s „y“ (Kopydlanský), tak jak se sám podepisoval. V archivních dokumentech se vyskytují i další formy jeho příjmení Kobydlanský či Kopytlanský. V novější literatuře se vžila forma s „i“: Kopidlanský.

25) *Paměti*, op. cit. v pozn. 3, příloha č. 1, s. 254. Soupis obyvatel se nachází v Městském muzeu v Sedlčanech a je, s otazníkem, datován k roku 1613.

26) Státní okresní archiv Příbram, fond Archiv města Sedlčany, kniha 7 (trhová), inv. č. 14, fol. 101^{r} (dále *Kniha 7*).

Marijany Vlachové a jejích dcer Anny a Barbory za 200 kop míšeňských.[27] Barbora rozená Vlachová byla Kopydlanského manželkou, avšak nevíme, od kdy. Zápis jasně stanoví, jakým způsobem má kupující vyplácet podíl své tchyni a švagrové: cena domu i přilehlého pozemku byla totiž rozdělena na tři díly, hotově bylo Marijaně a Anně vyplaceno po třiceti kopách a ostatní částky se Ondřej Kopydlanský zavázal uhradit v ročních splátkách. Dohoda byla upravena v roce 1622 po smrti Marijany Vlachové. Téhož roku 1622 zakoupil Ondřej Kopydlanský pole.[28] Nevíme na sto procent, zda se tu píše o „našem" Ondřeji Kopydlanském, upravovateli kancionálu, nebo ještě o jiné osobě téhož jména. Je však zřejmě vyloučeno, aby otcem tohoto Ondřeje byl výše uvedený Jan Kopydlanský, narozený roku 1571, který jen těžko mohl mít v roce 1615 ženatého a finančně zabezpečeného syna. K roku 1635 figuruje Ondřej Kopydlanský jako zástupce v sousedském sporu.[29] Na jistější půdě se ocitáme v letech pozdějších, kdy je jmenován jako městský písař (1644),[30] hospodář (1645),[31] písař (1653),[32] znovu písař, hospodář a konšel (1654).[33] V knize trhové se zachoval jeho vlastnoruční podpis při záznamu z roku 1651.[34]

V sedmdesátých letech se jako písař uplatnil také Václav Kopydlanský (cca 1620–1681),[35] jinak řezník, konšel (1666), manžel Anny (zemřela při porodu 1680) a otec Vavřince Kopydlanského.[36] Ve Václavově manželské smlouvě z roku 1658 s Annou, dcerou sedlčanského sládka, se o ženichovi hovoří jako o slovutném muži, který své – již druhé – ženě potvrzuje, že zdědí majetek také *„po* [jeho] *ne*[božce] *předešlý manželce* […], *tak také i po jeho milých rodičích"*.[37] Byl Václav Kopydlanský Ondřejovým synem? Nejspíš ano a v roce 1658 pravděpodobně už jeho rodiče nežili.

Jedná-li se tedy v případě Ondřeje Kopydlanského v záznamech z roku 1615 a 1654 o jednu a touž osobu, narodil se asi v osmdesátých letech 16. století, zemřel kolem poloviny padesátých let 17. století, byl ženatý a v Sedlčanech patřil k dobře postaveným a váženým občanům.

Písaři a složky kancionálu

V celém rukopisu se nachází jediné jméno písaře, a to na fol. 6^{v} {12}, kde je podepsán *„Waczlaw Zlaužil Synek Sedlčansky"*. Takto je signována tříhlasá skladba s prosbou o pokoj v české zemi *Ó Ježíši, původe pokoje* s obsazením pro dva diskanty a alt. Nápěv ani text se nepodařilo dohledat v jiných pramenech, neobratný a místy chybný zápis not prozrazuje

27) *Kniha 7*, fol. 115^{r}.
28) *Kniha 7*, fol. 167^{r}.
29) Státní okresní archiv Příbram, fond Archiv města Sedlčany, kniha 8 (soukromoprávní), inv. č. 15, fol. 38^{v}–39^{r} (dále *Kniha 8*).
30) *Paměti*, s. 45.
31) *Paměti*, příloha č. 2, s. 274.
32) *Paměti*, s. 47.
33) *Paměti*, příloha č. 3, s. 275; *Paměti*, s. 47.
34) *Kniha 7*, fol. 23^{v}.
35) *Paměti*, s. 205.
36) *Paměti*, s. 46.
37) *Kniha 8*, fol. 56^{r-v}.

nezkušeného notátora. V rozvětvené rodině Zloužovských, která se v Sedlčanech věnovala prosperujícím řemeslům – soukenictví a řeznictví, budeme konkrétní osobu těžko identifikovat. V soupisu sedlčanských obyvatel (1613) je evidován sedmnáctiletý Václav Zlouže spolu s dalšími čtyřmi sourozenci jako syn Matěje Zlouže a jeho manželky Doroty.[38] Víme, že Václav Zlouže vlastnil v Sedlčanech tzv. Loužovský dům poblíž masných krámů v letech 1626–1636.[39] V následujícím desetiletí byl zvolen městským (1644) a knížecím rychtářem (1648).[40] Předpokládáme, že skladbu do kancionálu vepsal jeho jmenovec, představitel další generace Zloužovských.

Základní otázka ovšem zůstává nezodpovězena: podílel se na kancionálu písařsky Ondřej Kopydlanský, jak říkají úvodní paratexty, a pokud ano, které písmo je jeho? Srovnání se zápisem v knize trhové z roku 1651 s vlastnoručním Kopydlanského podpisem nám mnoho nepomůže – kurzívním zběžným písmem zde psala starší ruka, kdežto v kancionálu šlo na prvním místě o dobrou čitelnost a až kaligrafickou pečlivost. Paweł Gancarczyk se domnívá, že právě Kopydlanský byl původcem nejstarší a nejobsáhlejší části kancionálu, kterou podobně jako Jitka Snížková datuje do začátku 17. století.[41] To nás přivádí k detailnějšímu pohledu na skladbu celého pramene.

Restaurátorský zásah roku 2007 mnohé zachránil, ale také v některých detailech výzkum kancionálu ztížil. Kvůli velkému stažení jednotlivých složek v knižním hřbetu je nyní téměř nemožné stanovit skladbu kodexu, takže se k ní lze jen hypoteticky vyjádřit na základě fotografií pořízených během restaurování a také díky kompletní fotografické dokumentaci pramene v roce 1995.[42] Zdá se, že základní jednotkou byly kvaterny, tedy složky o čtyřech dvojlistech (8 folií), a ternia, tj. složky o třech dvojlistech (6 folií):

1^8 (fol. 1–7, druhé folio chybí), $2–3^8$ (fol. 8–23), 4^6 (fol. 24–29), $5–8^8$ (fol. 30–61), $9–10^6$ (fol. 62–73), $11–12^8$ (fol. 74–89), 13^6 (fol. 90–95), $14–15^8$ (fol. 96–111), 16^8 (fol. 112–117, druhé a třetí folio chybí), $17–19^8$ (fol. 118–141).

Hlavní část kancionálu začíná druhou složkou na fol. 8^r {15}, přičemž začátek skladby chybí, jinými slovy – obsah první a druhé složky na sebe nenavazuje. Bílá menzurální notace má výrazné trojúhelníkové tvary, jednotlivé hlasy jsou označovány ozdobnými iniciálami D, A, T, B, případně celými nadpisy *Prima vox*, *Secunda vox* apod. (typ notace A). Do této notace písař někdy mísí i noty s oválnými hlavičkami, horní obloučeк může být nedotažený nebo tvoří mírnou prohlubeň. Pro další typ bílé menzurální notace (B), která pokračuje od fol. 97^v {194}, jsou typické kulaté tvary not v horní části tažené do nevýrazné špičky. Hlasy specifikovány nejsou. Tato notace sahá až do fol. 138^r {275}. Jako třetí notační typ je v kancionálu použita bílá menzurální notace s rhombickými tvary. Písař, který touto notací zaznamenal skladby v první složce (fol. $2^r–4^r$ {3–7}), se vyznačuje typickým způsobem psaní klíče C

38) *Paměti*, příloha č. 1, s. 263.
39) *Paměti*, s. 95.
40) *Paměti*, s. 45.
41) GANCARCZYK, op. cit. v pozn. 7, s. 127; SNÍŽKOVÁ, op. cit. v pozn. 1, s. 167.
42) Fotokopii rukopisu vyhotovil Ivan Krejčí, je přístupná v hudebněhistorickém oddělení NM-ČMH a vedena pod j. př. 1/95.

a širších notových hlavic, téměř kosodélníků (notace C). Menzurální notací s kosočtverečnými hlavicemi, ale zřejmě ještě jinou rukou, je psána jediná datovaná skladba v celém kancionálu (1639) na fol. 5^{v}–6^{r} {10–11}. Zápisy s rhombickými hlavicemi not z dalších složek (fol. 103^{v}–104^{r} {206–207}, fol. 110^{v}–112^{v} {220–224}, fol. 139^{v} {278}) pocházejí nejspíš z ruky notátora B, jak je patrno na případech, kdy se obě notace mísí (např. na fol. 103^{r} {205} nebo 105^{r} {209}). Část litanií na fol. 140^{r} {279} byla připsána později.

Ještě problematičtějším se jeví rozlišení jednotlivých písařských rukou u textů: písmo se totiž mění sklonem i svou velikostí také podle počtu slok a potřeby vtěsnat na rozevřenou dvojstranu rozsáhlejší skladbu. Můžeme jen konstatovat, že se na zápisech textů od fol. 8^{r} {15} podílelo více osob. Kromě toho je možné odlišit další ruce v mladších přípiscích v závěru kancionálu a v první složce, kterou se budeme zabývat podrobněji dále.

Na fotokopii *SedlK* je na fol. 139^{v} {278} zachycena v dolním pravém rohu papírová „záplata“ – přelep zabraňující uvolnění folia z vazby. Čteme na něm „[Př?]*epsání pro* […] *od Waczslawa* […]*íka* […]“, bohužel většina přípisu byla poničena již v době pořízení fotodokumentace a dnes se v restaurovaném kancionálu vůbec nenachází. Je dost možné, že se jednalo o makulaturu bez hlubší souvislosti s historií *SedlK*.

První složka kancionálu a folia I–IV

Z přední desky byla při restaurování vyjmuta čtyři folia (I–IV) s více či méně kompletními čtyřhlasými skladbami, zaznamenanými písařem A. Jejich části chybí, protože asi třetina přední desky v minulosti podlehla zkáze. Přesto jsou tato folia pozoruhodná svými obsahovými i hudebními souvislostmi se skladbami z první složky kancionálu:

Folia z desek	Textový incipit Písařská ruka	Složka 1, fol. {s.}	Poznámka
I^{v}–II^{r}	[Ej] *já hříšný volám k tobě* Písař A.	2^{r} {3}	Hudba shodná, text není podložen. V dolní části folia text jiné písně: [Bože věčný, sám pro sebe]. Písař C.
II^{v}–III^{r}	*Ač máme žalostí smutných příliš dosti* Písař A.		
III^{v}–IV^{r}	*Nuže, milí učitelé, duchovní správcové* Písař A.	3^{v}–4^{r} {6–7}	Hudba shodná, text není podložen. V dolní části folia text jiné písně: *Hvězdo jasná, Panna krásná*, psaný mladší rukou.
IV^{v}	*Aj, nyní čas kající člověku hříšnému* Písař A.	5^{v}–6^{r} {10–11}	Hudba odlišná, text téměř shodný, incipit *Ej, nyní čas kající člověku hříšnému*. Datace 14. 11. 1639.

Domníváme se, že zřejmě při redakci (obnovení, opravě) kancionálu byly vyřazeny některé skladby nejen z důvodu fyzického poškození příslušných folií, ale také kvůli textům, které se již z různých důvodů nehodily. Hudbu bez textu však bylo žádoucí zachovat. Snad nejlépe tuto hypotézu potvrzuje skladba s incipitem *Nuže, milí učitelé, duchovní správcové*:

> *„Nuže, milí učitelé, duchovní správcové, co vy k tomu říkáte, že jsou mnozí v lidu Božím rozbrojo*[vé].
> […] *legáti krále nebeského, nesouc ten vzláštní* [!] *mandát, byste k pokoji, lásce vedli lid jeho.*

[A]*le vy sami v sobě jsouc krvavě protivní, poddané svého krále trháte v sekty, v škodlivá rozdělení.*
[…] *toho co jest nyní v křesťanstvu se zběhlo, když života lidského to nebeské pravi*[dlo?] *skrze vás nevedlo.*
[Ne]*můžť tu pokoj trvati, nižádná jednota, kdež mnohá náboženství, mnohé víry* […] *v lid vůdcův* […]
[…] *tak sůl, kteráž všecko ozdobuje i od zkažení chová, kterákž pak od vás země se nakaž*[uje?]
[…] *ta trouba, jenž silným zvukem naplňuje všecku širokost země, a každé ucho srdce své pronikuje*
[…] *troubíte, neb jste duchu mdlého, víru majíc maličkou, nesmíte s pravdou před člověka* […]
[…] [pra]*vdu Boží před krále, knížata nositi k jejich správě, poněvadž ti v s*[větě?] *drží Božsk*[…]
[…] […]*inili v*[…][…]*těvujíc, k pokoji skloňovali, lid k pokání* […]
[…] [j]*iných v Jordán, však jste chatrně stáli, přem*[…]
[…] [vy]*koupených, malou k nim lásku máte, v čas ouz*[kosti?] […]
[…] *vstavená, svitťež jiným, jiným v temnostech, a*[…]
[…] *že jste ovce, a vy jste v pletichu dali v roucho* […]
[…], *nejste k němu podobní nepečujíce tak vo lid* […]
[…] [m]*odlíval, hněv Boží často krotil, takže mi*[…]
[…] *smutných, takéliž ustaváte* [?] *hněv Boží krot*[…]"[43]

Text, který vyčítá duchovním, že nevedli křesťanstvo k jednotě a pokoji, a který se zatím nepodařilo najít v jiných pramenech, nahradila na fol. 3ᵛ–4ʳ {6–7} mariánská píseň *Hvězdo jasná, Panno krásná* (MHB 1881/1882).[44] Ta sice byla příhodná *„v čas rány Boží morové"* (Šteyer),[45] avšak kvůli odlišnému strofickému schématu (8a 7b 8c 7b) se pod zapsaný vícehlas nedala přímo podložit. Cantus firmus v tenoru byl identifikován jako nápěv písně *Hanebné mé hřešení*, známý v odkazu už z českého tištěného luterského kancionálu Jakuba Kunvaldského z roku 1576 (údaje dle MHB 841).

Zajímavé je také srovnání dvou verzí textu čtyřhlasé písně *Ej, nyní čas kající člověku hříšnému*. Zatímco fragment kratší verze, vyjmutý z desek (fol. IVᵛ), představuje typickou *„píseň v čas neduživosti a moru"*,[46] mnohem obsáhlejší znění z roku 1639 (fol. 5ᵛ–6ʳ {10–11}) konkrétně zmiňuje válku, nepokoj, krveprolití mezi křesťany a hlad.[47] Kratší verze byla ztotožněna s MHB 830, kde se odkazuje na prameny z osmdesátých let 16. století, příslušný nápěv je v kancionálu zpracován jako cantus firmus v tenoru. U datované verze nebyl nápěv určen. Ačkoliv s výkladem

43) Následují ještě čtyři velmi fragmentární řádky.
44) MHB = Digitální katalog Melodiarium hymnologicum Bohemiae, www.musicologica.cz/melodiarium.
45) ŠTEYER, Matěj Václav: *Kancionál český*, Praha: Jiří Černoch, 1683, s. 443. *Knihopis* 15935.
46) Porovnáno se zněním z *Cithary Sanctorum*, ed. Jiří Sarganek, Praha: Jan Ferdinand z Schönfeldu, 1737. *Knihopis* 15222.
47) Kompletní text byl již publikován in ŠMÍD a kol., op. cit. v pozn. 1, s. 282–284, kde ho autoři promítli na pozadí skutečných historických událostí roku 1639.

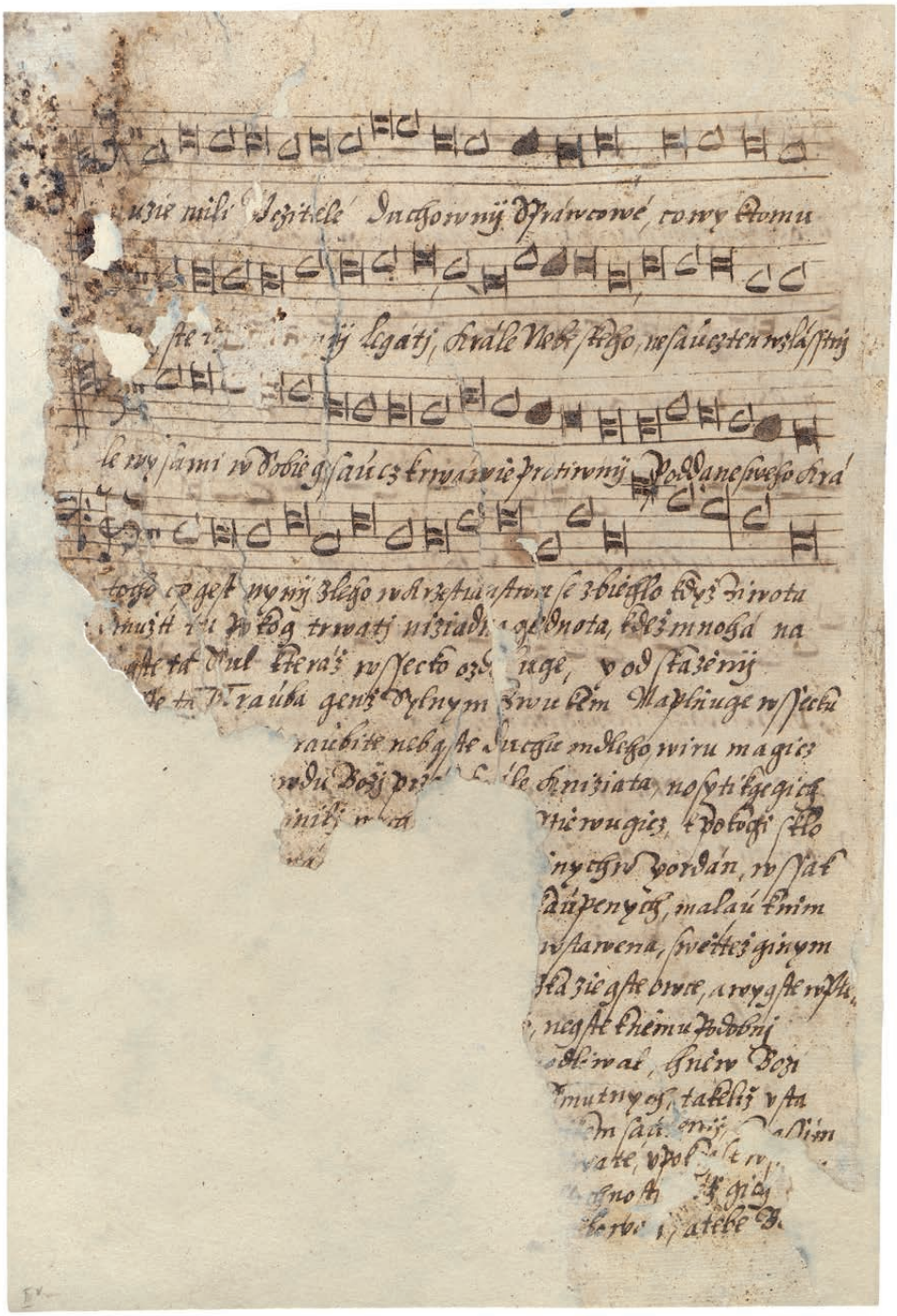

The cantional of Ondřej Kopydlanský
Four-voice song *Nuže milí učitelé,* folios III^{v}–IV^{r} removed from the binding
NM-ČMH AZ 34

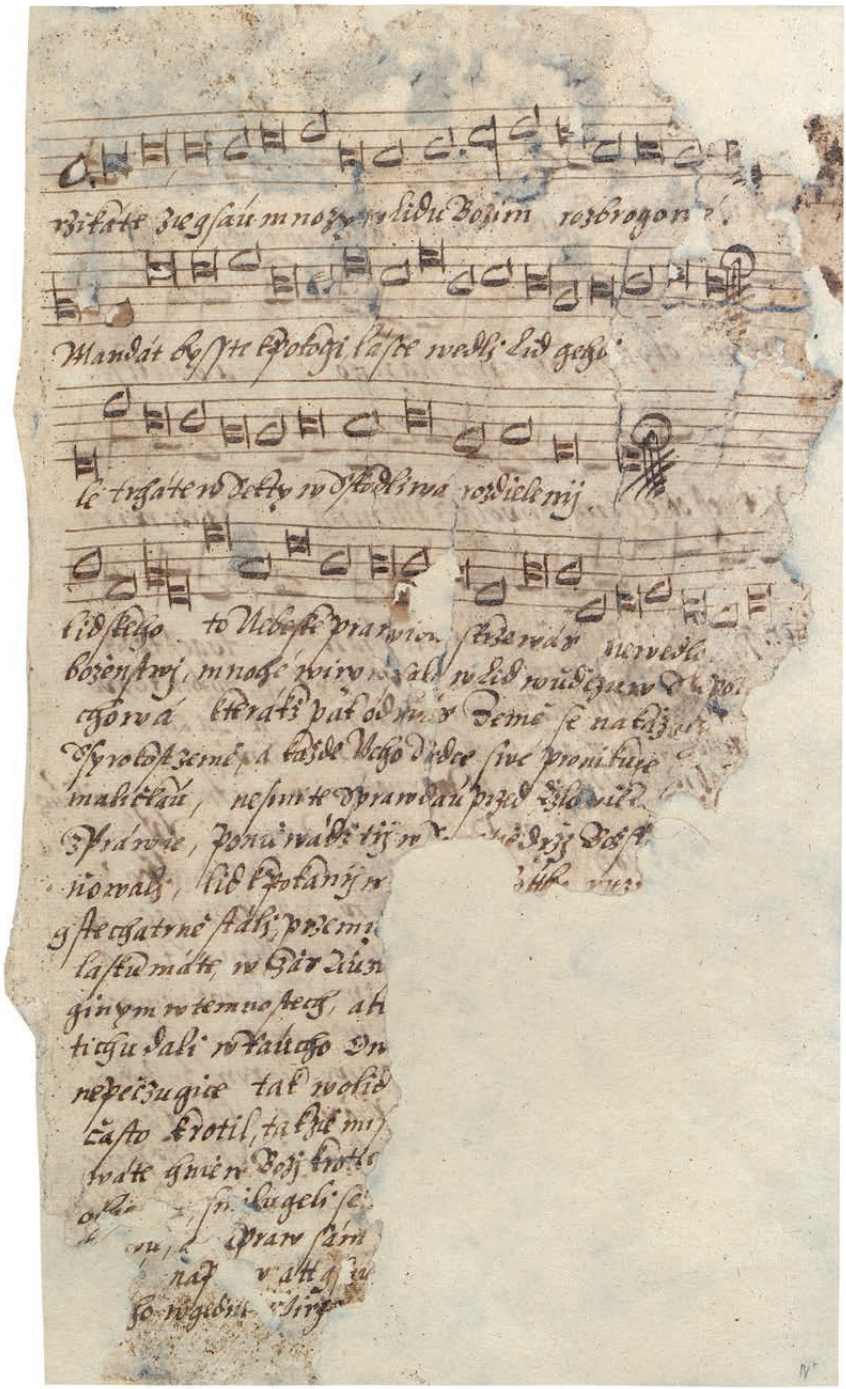

Kancionál Ondřeje Kopydlanského
Čtyřhlasá píseň *Nuže milí učitelé*, folia III^{v}–IV^{r} vyňatá z vazby
NM-ČMH AZ 34

tohoto písňového textu, jak ho nabízejí František Šmíd s kolektivem, souhlasit lze, další jejich aktualizace písní ze *SedlK* správné nejsou a k dataci kancionálu nic nevypovídají. Píseň *Pohleď, můj milý Bože* (fol. 13^{v}–14^{r} {26–27}, MHB 322) včetně strofy o zamordovaných poslech evangelia, v níž spatřují ozvuk události z roku 1645, cituje již Jan Muzofil Soběslavský v utrakvistickém kancionálu z roku 1585;[48] píseň *Poslyšte smutného hlasu* (fol. 14^{v}–15^{r} {28–29}, MHB 1261) je zapsána např. v českém rukopisném kancionálu literátského bratrstva z Hradce Králové[49] a její text se rozhodně nevztahuje k bitvě u Jankova v roce 1645, jak se domnívali autoři studie.

Pohled na fragmenty vyjmuté z desek tedy vede k tomuto jasnému závěru: část kancionálu psaná rukou A je starší než zápisy v první složce. Pokud přistoupíme na myšlenku, že Kopydlanského redakce v sobě zahrnovala i převazbu kancionálu, lze se na první kvatern dívat jako na prostor, určený k doplnění titulního textu a vhodné hudby namísto odstraněné části. Oprava knihy, „která již nebyla k ničemu", či snad její částečný přepis a převazba musely proběhnout v poměrně krátkém časovém rozpětí. Datum 1639 z mladšího zápisu vnímáme jako *terminus ante quem*. Jako mnoho jiných rukopisných pramenů zahrnuje Kopydlanského kancionál pozdější dodatky, např. k litaniím na fol. 140^{r} {279}, kde je do prosby *„aby císaři našemu L. vítězství nad nepřátely* [!] *jeho dáti ráčil"* začleněno jméno císaře Leopolda I. Tento přípis proto můžeme datovat přibližně do šedesátých až osmdesátých let 17. století, kdy habsburská monarchie vedla války s Tureckem a Francií.

K obsahu kancionálu a jeho konkordancím

Velkou část kancionálu zabírají písně z času moru a všeobecného ohrožení, skladby s tematikou kající, postní či pohřební. Ty, s několika písněmi obecními a kajícími žalmy, sahají až do fol. 47^{r} {93} včetně a hojně se vyskytují také v následujících složkách. Od fol. 47^{v} {94}, opět rukou A, jsou zaznamenány vánoční, velikonoční a výjimečně též adventní skladby, z velké části dvouhlasé a tříhlasé, čerpající ze starších vrstev repertoáru, několikeré *Patrem* v podobě české písně a např. tři česká a dvě latinská kontrafakta skladby Petruse Wilhelmi de Grudencz *Phonicorum ethicorum*.[50] I po změně písaře od folia 97^{v} {194} zůstávají témata stejná, pokračují velikonoční a vánoční skladby, písně o pokání nebo *Otčenáš*. Nejsou zde žádné mešní cykly, skladby o světcích nebo hymny určené k hodinkové bohoslužbě. Repertoár, jehož kořeny vedou až do 15. století a který se v kancionálu vyskytuje v úpravách a českých kontrafaktech,

48) MUZOFIL SOBĚSLAVSKÝ, Jan: *Kancionál jednohlasný*, Praha: Burian Valda, 1585. *Knihopis* 5981.

49) Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. II A 14, dataci – 2. polovina či spíše závěr 16. století s mladšími doplňky – upřesňuje např. DVOŘÁKOVÁ, Libuše: *Český kancionál II A 14 literátského bratrstva v Hradci Králové jako hymnologický pramen*, magisterská diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2008.

50) GANCARCZYK, op. cit. v pozn. 7, s. 125–127; HORYNA, Martin: *Skladby Petra Wilhelmi de Grudencz jako součást tradice pozdně středověké polyfonie ve střední Evropě a zvláště v Čechách v 15. a 16. století*, Clavibus unitis, roč. 6, 2017, s. 1–26 (dále HORYNA 2017). K obsahu Kopydlanského kancionálu viz online databázi Clavis nigra (www.clavmon.cz/clavis/index.htm), která se zaměřuje zejména na vícehlasé skladby z bohemikálních pramenů 15. a 16. století. Jako místo uložení rukopisu AZ 34 chybně jmenuje Knihovnu Národního muzea. Konkordance staršího repertoáru jsou zde podrobně zmapovány, proto je do tohoto článku nezahrnujeme. Do databáze LIMUP (databáze obsahu liturgických pramenů utrakvistické provenience z 15. a 16. století na téže webové adrese) nebyl kancionál Kopydlanského zařazen.

převažuje v korpusu psaném rukou A a není odlišen černou menzurální notací jako v řadě jiných pramenů z 16. století. Repertoár soudobý je naopak rozprostřen po celém kancionálu.

Konkordancemi skladeb ze sedlčanského rukopisu s prameny podobného typu z konce 16. a začátku 17. století se již zabývali Martin Horyna[51] a Jan Baťa,[52] méně podrobně Tereza Pavelková, která zkoumala Chlumecký kancionál z doby kolem roku 1580 a vyhodnotila v něm 23 písní částečně shodných se *SedlK*.[53] Z nich však pouze v jednom případě jde o víc než o použití téhož cantu firmu: adventní píseň *Zdrávas, jenž jsi pozdravena*, která je v Kopydlanského kancionálu zaznamenána tříhlasně s jedinou strofou (fol. 58^{v}–59^{r} {116–117}), má v rukopisu *Chlumec* protějšek v podobě čtyřhlasé skladby podložené delším textem (fol. 14^{v}–15^{r}). Ve srovnání s citovanými edicemi a studiemi byly dodatečně nalezeny ještě tyto případy konkordancí:

SedlK fol.	Textový incipit	Konkordance	Obsazení
2^{v}–3^{r}	*Křesťané, sám Pán Kristus učí nás*	*BeK* 29^{v}–30^{r}[54]	DATB
13^{v}–14^{r}	*Pohleď, můj milý Bože, co se v světě děje*	*Příb* 40^{v}–41^{r}[55]	DATB
62^{v}–63^{r}	*Narodil se nám Kristus Pán*	*Příb* 61^{v}–62^{r}	Prima vox, Secunda vox (*SedlK*) DATB (*Příb*)

Největší počet skladeb, zapsaných v *SedlK*, je evidován v Prachatickém kancionálu (9 písní, 1 *Patrem*). Tento rukopis vznikl v Praze roku 1610 nebo těsně po něm a byl spjat se školským prostředím, stejně jako rukopisy *Příb* a *Mil*. Se školou, minimálně s účastí školní mládeže na hudebních produkcích v kostele sv. Martina, souvisel také kancionál Kopydlanského. Odpovídá tomu obsazení diskant – alt – tenor – bas (DATB), které v jeho strofických písních převažuje, nechybí ani skladby určené pouze pro chlapecké hlasy. Tak jako na mnoha jiných místech se i v Sedlčanech ujímali vysokých hlasů školní žáci, hlubších kantor s pomocníky nebo členové literátského bratrstva. Mezi literáty a školou zde existoval velmi úzký vztah, mimo jiné utvrzovaný materiální a finanční pomocí od literátů, která trvala ještě koncem 17. století.[56] V tomto světle nepřekvapí minimální konkordance s kancionály *Chlume*c a *BeK*, jež náleží k jinému okruhu pramenů.

51) HORYNA, Martin: *Studie k dějinám hudby a hudební teorie v Českých zemích*, habilitační práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, Brno 2011. V přehledné Tabulce 2, s. 62–75, shrnuje skladby konkordující s kancionálem z Miletína (*Mil*). Uložení pramene: Hořice v Podkrkonoší, Městské muzeum, rkp. sign. C 90. HORYNA 2005, op. cit. v pozn. 4, uvádí shody vůči repertoáru Prachatického kancionálu (*Prach*). Uložení pramene: Prachatice, Státní okresní archiv, rkp. sign. I–B–2.

52) BAŤA, op. cit. v pozn. 4, edice Benešovského kancionálu (*BeK*). Uložení pramene: Praha, Archiv hlavního města Prahy, rkp. 8429.

53) PAVELKOVÁ, Tereza: *Chlumecký kancionál*, diplomová práce, Filosofická fakulta University Karlovy, Ústav hudební vědy, Praha 2003. Uložení pramene: Praha, NM-ČMH, dlouhodobá výpůjčka od města Chlumec nad Cidlinou, rkp. bez sign.

54) BAŤA, op. cit. v pozn. 4, s. XIV, určuje u zápisu skladby v *BeK* ruku C, spojenou v tomto rukopisu s daty 1608, 1610 a 1611.

55) Příborský kancionál, začátek 17. století (*Příb*), SOkA Nový Jičín, fond Farní úřad Příbor, inv. č. 188. S textem *Všichni věrní křesťané veselme se nyní*.

56) KONRÁD, op. cit. v pozn. 1, s. 403.

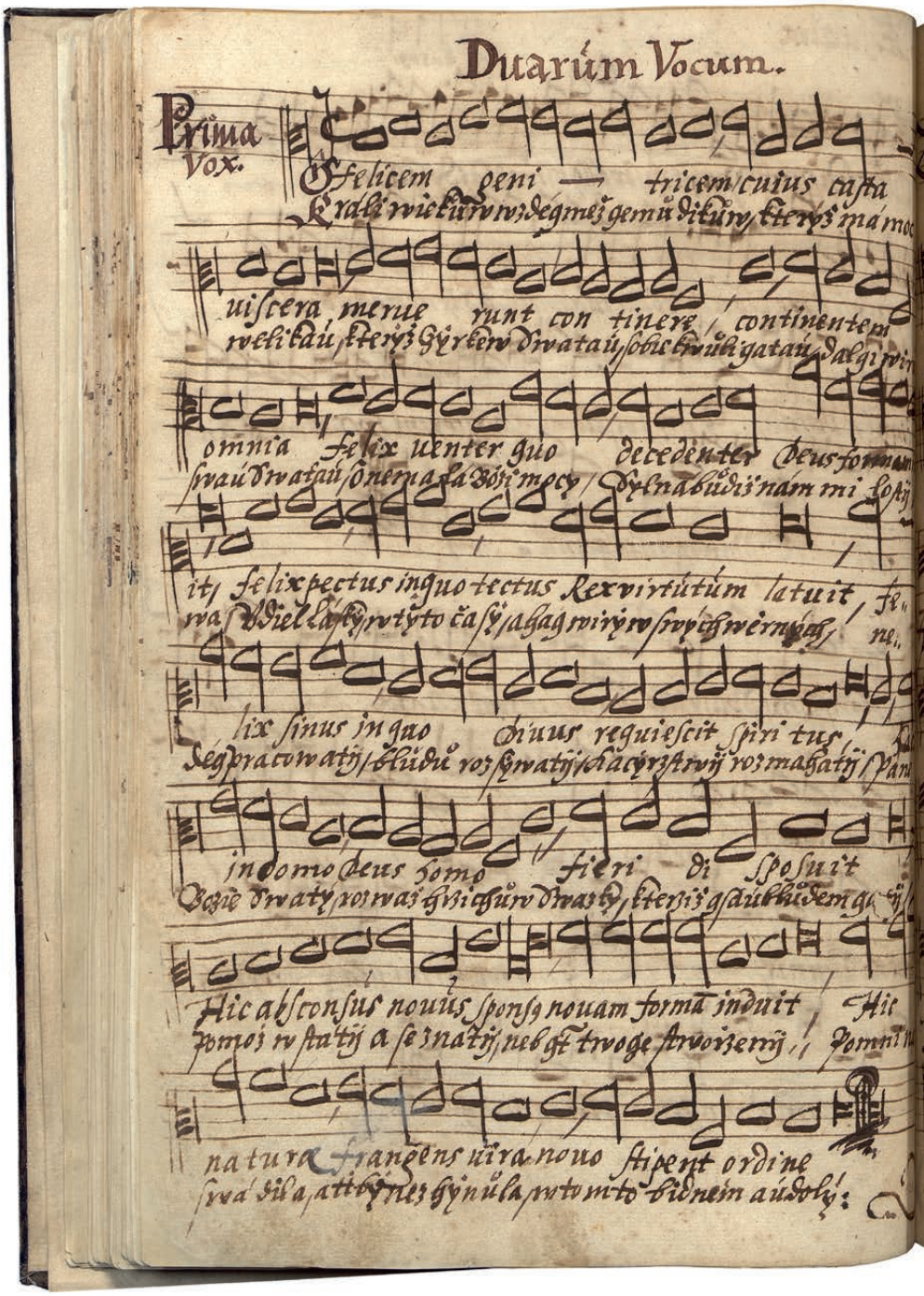

The cantional of Ondřej Kopydlanský
[Petrus Wilhelmi]: [*Phonicorum ethicorum*] *O felicem genitricem* / *Králi věkův vzdejmež jemu díkův*, two voices, fol. 53ᵛ–54ʳ
NM-ČMH AZ 34

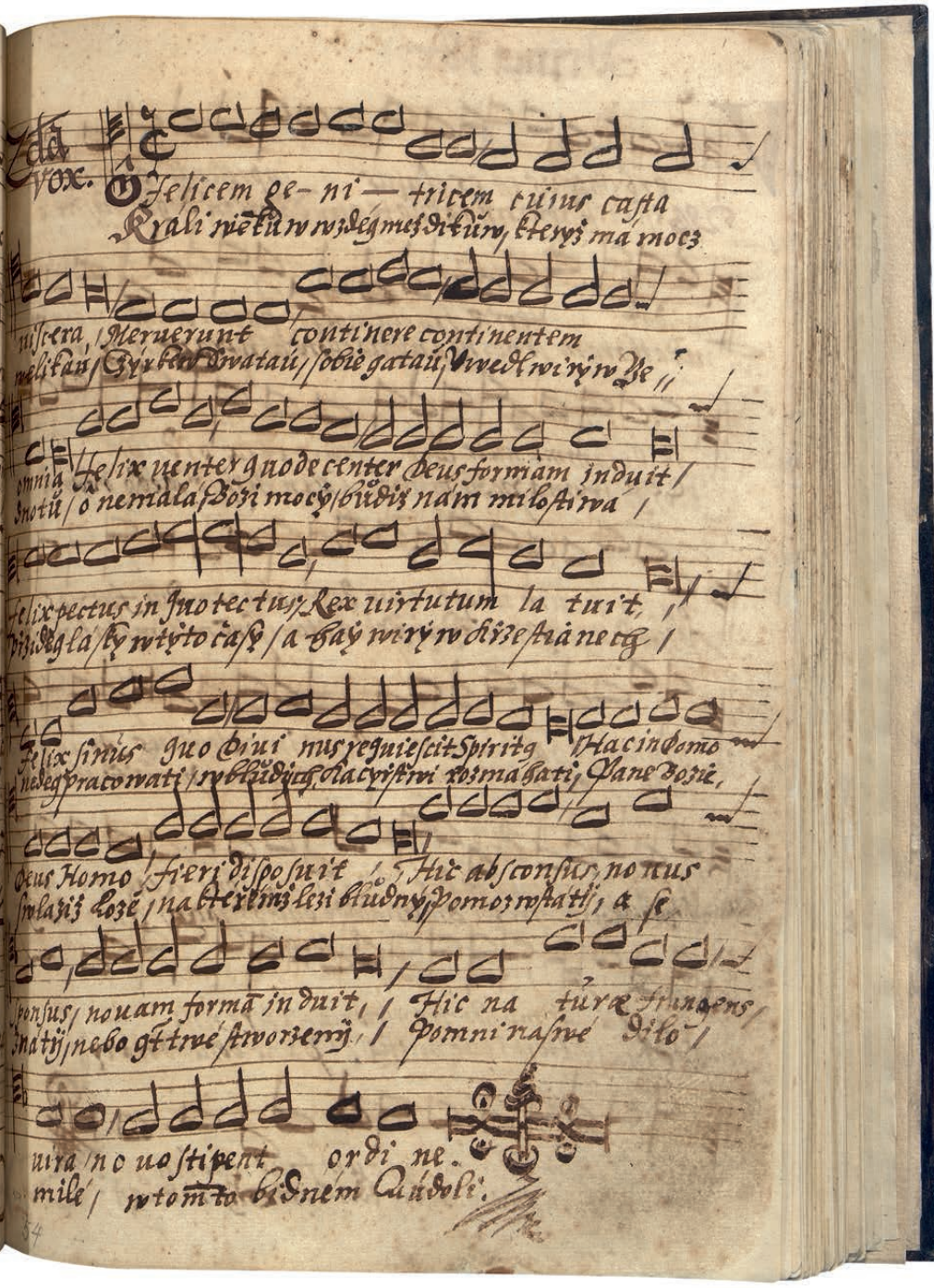

Kancionál Ondřeje Kopydlanského
[Petrus Wilhelmi]: [*Phonicorum ethicorum*] *O felicem genitricem* / *Králi věkův vzdejmež jemu díkův*, dvouhlas, fol. 53ᵛ–54ʳ
NM-ČMH AZ 34

Mnohem častěji než v celých skladbách se však jmenované kancionály navzájem shodují v textech anebo v použití téhož písňového nápěvu jako cantu firmu, avšak v jiné kompoziční úpravě. Jedná se např. o oblíbené a velmi rozšířené písně *Utěšený nám den nastal*, *Aj ten silný lev udatný*, *Léto chvíle této*, *Aj již zima pomíjí*, *Vstalť jest zmrtvých Kristus Pán* apod. Některé texty ani nápěvy se zatím nepodařilo najít v jiných pramenech – patří k nim např. prosba o dobré kněze *Pošliž, ó Pane, na svou žeň dělníky* (fol. 27^{v}–28^{r} {54–55}) nebo *Již se čtení jasné osvětcuje* (fol. 35^{v}–36^{r} {70–71}) o zásadní důležitosti čtení Písma a jeho výkladu. Přímo o přijímání podobojí pojednává dvouhlasá píseň *Kriste, soudce spravedlivý* (fol. 119^{v}–120^{r} {238–239}), určená pro dva tenory. Ostatní písně, a to v naprosté většině, byly součástí běžného repertoáru utrakvistických a luterských náboženských obcí; řadu z nich najdeme např. u Jakuba Kunvaldského[57] nebo Tobiáše Závorky Lipenského.[58] Není to nijak překvapující zjištění, vždyť v Sedlčanech, ačkoliv po smrti Jakuba Krčína z Jelčan byly definitivně připojeny k lobkovickému panství Vysoký Chlumec a připadly katolické vrchnosti, se až do roku 1614 střídali utrakvističtí, luterští i katoličtí kněží.[59] Ve dvacátých letech se tlak na protestanty zvýšil, situaci zkomplikovala válka; rekatolizační úsilí podpořily jezuitské misie (1623, 1642–1644). Toto všechno prožíval i Ondřej Kopydlanský. Bohužel se z panství Vysoký Chlumec nezachovaly z doby do roku 1650 podrobné zpovědní seznamy, které by při troše štěstí obsahovaly jméno Kopydlanského,[60] existuje pouze souhrnný seznam vyzpovídaných osob, jak ho připravili (a je otázkou, do jaké míry na reálném základě) jezuité v roce 1642. Konstatuje se tu, že v Sedlčanech byli „*na větším díle všichni katolíci*“.[61] Jednou z posledních písní v kancionálu je nenotovaná *Píseň zkroušená za hříchů odpuštění* s textovým incipitem *Ó Králi nebeské slávy* (fol. 140^{v}–141^{r} {280–281}), která je známa z katolických i evangelických kancionálů počínaje *Kancionálem 1620*. Neodráží přímo situaci, kdy vykonání povinné zpovědi znamenalo více či méně vynucený krok směrem ke konverzi, ale uzavírá rukopis kajícím tónem, oním hlavním mottem celého zpěvníku.

Témata postní, prostoupená kajícími modlitbami a prosbami, vtiskují rukopisu skutečně zvláštní charakter. Bývá vysvětlován těžkými dobami na Sedlčansku v době pobělohorské a různými místními a zemskými katastrofami; kromě stavovského povstání a třicetileté války museli sedlčanští čelit také tlakům konfesijním, a to již na začátku 17. století, když panství Vysoký Chlumec získal první kníže z Lobkovic Zdeněk Vojtěch s manželkou Polyxenou, kteří oba prosluli jako horliví katolíci. Můžeme si položit otázku, zda se v Kopydlanského kancionálu projevila rekatolizace začerněním „závadných“ textů nebo vyříznutím stránek, tak jako se to stalo u sedlčanských hlasových knih Altus a Tenor (cca 1592), kde bylo odstraněno

57) KUNVALDSKÝ, Jakub: *Kancionál český*, Olomouc: Jan Olivetský z Olivetu, 1576. *Knihopis* 4619.

58) ZÁVORKA LIPENSKÝ, Tobiáš: *Písně chval božských*, Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1606. *Knihopis* 17175.

59) RYANTOVÁ, op. cit. v pozn. 3, s. 156 nn; *Paměti*, s. 63, uvádějí ze začátku 17. století konkrétní jména: 1606 potvrzen katolický kněz Jeroným Vaněk (Vraněk) z Lucka, brzy vystřídán protestantským pastorem Matoušem Longoliusem Chřenovským, následují katoličtí kněží Jan Theofil Turiades Lehner (1612–1614), Ondřej Diviš z Počepic (zemř. 1625) a Jakub Ludvíkovský (zemřel 1647).

60) *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny. 1. nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666*, I., II., ed. Eliška Čáňová, Státní ústřední archiv, Praha 1983.

61) RYANTOVÁ, op. cit. v pozn. 3, s. 158–159.

plenarium o Janu Husovi.[62] V *SedlK* je dnes patrno jen vyříznutí asi dvou folií mezi fol. 112^{v} {224} a 113^{r} {225}, na předělu písně obecné *Volám k tobě ve dne, v noci* (MHB 584) a písně o umučení *Jestiť psáno dávním rokem* (MHB 576), z níž chybí začátek. Obsah ztracených folií rekonstruovat nelze, stejně tak nezjistíme, zda k zásahu došlo až po Kopydlanského redakci, nebo ještě před ní. Kancionál, jak se zdá, sloužil i v dobách, kdy se původně utrakvistické bratrstvo transformovalo na katolické.

Závěr

Ondřej Kopydlanský, jehož osobnost se podařilo v hrubých obrysech načrtnout, stále zůstává trochu záhadou – a dost možná jí i zůstane. Za prokázané považujeme, že pocházel ze Sedlčan, kde působil jako kantor a písař, byl spjat s činností literátského bratrstva a zasloužil se o zachování vícehlasého kancionálu pro budoucí generace. Životní data Kopydlanského klademe s velkými otazníky zhruba mezi roky 1585 a 1654. Z nich a také z unikátních konkordancí s Prachatickým kancionálem vyplývá, že hlavní redakce kancionálu přece jen proběhla o něco později než kolem roku 1600, který bývá badateli zvažován, snad v desátých letech 17. století. Podrobný rozbor repertoáru a kritická edice celého rukopisu bude důležitým úkolem pro budoucí badatele.

Adresa: Dagmar Štefancová, České muzeum hudby, Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Česká republika
E-mail: dagmar.stefancova@nm.cz

62) Viz BAJGAR a kol., op. cit. v pozn. 14, s. 87–89. Hlasové knihy jsou torzem většího souboru a nacházejí se v Městském muzeu v Sedlčanech pod sign. M-5 a M-6.